

Frederiksberg Stadsarkiv
Fra arkivkasser til det digitale
Frederiksberg, 2013.

Billedredaktion og layout:
Formidlingskonsulent Pia H. Jacobsen.Frederiksberg Stadsarkiv
Farvejustering af omslagsfotos: Kreativ konsulent Henrik Madelung-Petersen,
Frederiksberg Kommune.
Trykkeri: Frederiksberg Bogtrykkeri A/S.

ISBN: 978.87-986141-6-6

Forsidefoto:
Arkivar cand.mag. Anne Ji Olsen ved sit skrivebord på Frederiksberg Stadsarkiv i 2012. Fotograf: Arkivar Lars Schreiber Pedersen.

Bagsidefoto:
Arkivbetjent, B.A., Jan Bøisen i hovedmagasinet på Frederiksberg Stadsarkiv i 2013, i baggrunden formidlingskonsulent Pia H. Jacobsen. Fotograf: Anne Egegen.

Henning Bro

Frederiksberg Stadsarkiv

Fra arkivkasser til det digitale

Forord

Frederiksberg Stadsarkiv har 60-års-jubilæum i 2013, og den mærkedag er anledningen til at udgive denne lille bog om dets udvikling med udblik til dansk arkivhistorie. I den sammenhæng betegnede oprettelsen af Stadsarkivet allerede en nyskabelse.

Frederiksberg Kommune tog som en af de første kommuner i Danmark ansvar for de kommunale arkivalier, ikke blot ud fra et administrativt hensyn, men også for at bevare kilderne til byens historie.

Det at tage kommunale og lokale arkivalier højtideligt i forhold til både den lille og store historie var nyt i årene omkring 1950. I de følgende årtier skød mange lokalarkiver op rundt om i landet, men først 40-50 år efter opstod et større antal tilsvarende stadsarkiver i de større byer og kommuner.

Med den lange historie har Frederiksberg Stadsarkiv været en del af de store forandringer, der i over et halvt århundrede har kendetegnet både den kommunale sektor og arkivverdenen. Stadsarkivet har taget hele turen fra at håndtere tunge protokolbind, kartoteksskabe og tusindvis af sagslæg til at rykke helt frem i den digitale dokumentdannelse.

På mange måder betegner jubilæumsåret således en brydningstid. Fortidens meget omfattende afleveringer af både kommunale og private papirarkivalier er nu for alvor ved at klinge af, samtidig med Stadsarkivets it-arkivfunktion får tilført stadig flere opgaver i takt med den videre digitalisering af arbejdsgangene i forvaltningen og på institutionsområdet.

Den traditionelle arkivbruger vil stadig komme på læsesalen, og bøger, artikler, udstillinger og foredrag vil fortsat være en del af Stadsarkivets formidling af byens historie. Men også her peger den digitale udvikling mod nye løsninger tilpasset tidens forventninger og behov.

Tusindvis af fotos, den byhistoriske kunstsamling og samlingerne af kort, tegninger og AV-materiale vil således kunne opleves på nettet. Samme sted vil de yngre generationer se og lytte til de ældres oplevelser gennem særlige videoproduktioner. Med forskellige teknologier kan enhver blive ført gennem forskellige sider og perioder af Frederiksbergs historie – både bag skærmen eller med en smartphone ude i byrummet. Frederiksberg Stadsarkiv står klar til de nye udfordringer.

Indhold

Forord	side 4
Et statsligt arkivvæsen	side 6
Kommunens arkiver	side 9
Rådhusbyggeri og arkivplaner på Frederiksberg 1929-1951	side 13
Frederiksberg Stadsarkiv, Danmarks andet Stadsarkiv 1953	side 17
Udviklingsår og tilbageslag 1953-1992	side 19
Arkivforholdene revurderes 1992-1995	side 27
Et moderne stadsarkiv bygges op 1996-2002	side 29
Konsolidering og yderligere vækst 2003-2013	side 36
Noter	side 62
APPENDIKS	side 64

Et statsligt arkivvæsen

Det danske arkivvæsen har en lang udviklingshistorie og kan spores tilbage til middelalderen, til bispestolenes, domkapitlernes, klostrenes, godsernes og købstædernes arkivsamlinger og til datidens statslige centraladministrative arkiver.

De statslige arkiver, som f.eks. kancelliets, fulgte i et skrin kongen fra borg til borg på hans stadige rejser rundt i riget, og først under Valdemar Atterdag indrettedes et regeringsarkiv på Vordingborg Slot. Efter hans død oprettedes endnu et regeringsarkiv på Kalundborg Slot til de nyere sager, og da København i den første halvdel af 1400-tallet blev kongens residensby og rigets hovedstad, henlagdes administrationens løbende dokumenter naturligt nok på Københavns Slot.

For den voksende centraladministration, der fulgte af kongemagtens styrkelse op gennem 1500- og 1600-tallet, var det dog mest praktisk at have rigets akter ved hånden, og for samtidig at lette arbejdet for de historikere der på samme tidspunkt skulle føre landets historie helt op til samtiden, flyttedes arkiverne i 1582 fra slottene på Sjælland til Københavns Slot.

Med etableringen af centralarkivet i København blev grunden lagt til et rigsarkiv, og efter i en længere periode også at have været deponeret i egeskabe i kældrene på Rosenborg Slot, kunne arkiverne i 1720 flyttes til Gehejmearkivets helt nye arkivbygning, der på Slotsholmen var opført klods op ad kancellibygningen, som næsten samtidig var blevet rejst for at huse enevældens mere omfattende centraladministration.

Samtidig med nedsættelsen af den grundlovgivende forsamling og ministerialsystemets afløsning af enevældets kollegievæsen i 1848 omdannes Gehejmearkivet til et åbent videnskabeligt arkiv i det nye demokratiske samfund. Nogle år efter afleveredes administrationens arkiver frem til 1750. Til den nyere arkivdannelse etableredes i 1861, under Indenrigsministeriet og siden under Kulturministeriet, arkivkontoret Kongerigets Arkiv, der fra 1883 fik fælles ledelse med Gehejmearkivet. Hermed var vejen banet for et enhedsarkiv, og efter gennemførelsen af arkivloven i 1889 fik det statslige arkivvæsen i de følgende årtier stort set den

Fotos de følgende sider: Regnskabsprotokollen fra Frederiksberg Bys Gårdmænd, 1796-1854. Den lille borger- og grundejerrepræsentation, som sognets gård- og husmænd trods den herskende enevælde fik lov at oprette i midten af 1700-tallet, havde ikke flere "kommunale" opgaver, end at årsregnskabet kunne være på én side i protokollen. Regnskabsprotokollen og andre dokumenter opbevarede af formanden i dokumentkassen "Byens Lade", der således rummede Frederiksbergs første selvstændige administrative arkiv. Frederiksberg Stadsarkiv.

FRIEDERICHSBERGS

BYES GAARDMÆNDS

REGNSKABS-BOG

1796

Specifikation: over Indtægt, og Udgift, for
 Aaret 1796. Fredericksberges Byes Bysaar
 mand Nedkommende

Indtægt	Ryds	Udgift	Ryds
De i Byen Gerken og Collin og til os Indtægt, som som Land og som 1795. Indtægt som Byens Comandant Moud. ...	2, 3, 4	Indtægt, for ud Byt Bog, til Byens By "Landskommission, og Lov til Byens Byning 1. 5 " Datter til nogle Byens, der ind fand Indtægt der Byens By ind i By Winklers Byens. ... 2 " "	
		Dito til Dito fand Byens, og Byens Byens og Landens Byens. ... 2 " "	
		Land adskillige Byens ligfod, og Byens 4 ^{de} gangen ligfod a 12 / - - - - - " 5 "	
Indtægt Summen 2 3 4		Udgiftes Summen 6 2 " Byens - - - - - 2 3 4	
		Indtægt og Byens 3 4 12	

Byens 3. Byens 4. og Byens og Byens af Byens Doctor
 Munaus og Meyer. Byens Byens Byens
 Fredericksberg den 1. Marts 1797

Schroder

Kramphöfener,

Gehejmearkivet og Kongerigets Arkiv blev sammenlagt til Rigsarkivet, og tre provinsarkiver blev oprettet i nye bygninger i Viborg, Odense og København - fra 1907 betegnet landsarkiver - til indsamling af arkiverne fra den lokale statsadministration: Len/amter, retsbetjente, sognekald, provstier, stifter, rådstuer, stiftelser, latinskoler, udskrivningskredse, embedslæger m.m.

I stedet for tidlige tiders vilkårlige arkivsamlinger, hvor arkivalier var blevet fjernet fra deres oprindelige administrative sammenhæng og grupperet efter emne, lokalitet eller personnavn, slog det såkaldte proveniensprincip nu igennem ved omordning af de ældre samlinger og ved behandling af nye arkivafleveringer. Det indbar, at de enkelte arkiver blev ordnet og registreret i den form og orden, som de med tiden havde fået i de enkelte kontorer og institutioner.

Ændringen medførte, at publikum på de nye læsesale måtte have noget kendskab til fortidens forvaltning for at kunne orientere sig i datidens administration og arkivskabte søgemidler. Som hjælpemidler begyndte arkivinstitutionerne at udgive arkivregistraturer og andre vejledninger og tilrettelagde desuden publicering af centralt historisk kildestof.

Denne virksomhed fortsatte i mellemkrigstiden, hvor der desuden blev gennemført arkivudvekslinger med nabolandene og oprettet et landsarkiv for Sønderjylland i Åbenrå (1931) og efterhånden blev taget hul på nye arkivtekniske problemstillinger som kassation i administrationernes eksisterende arkiver og i den fremtidige arkivdannelse. Ud over særlige arkivsamlinger ved de store videnskabelige biblioteker, Nationalmuseet og andre institutioner hvis hovedopgave ikke var at drive arkivvirksomhed, var det ved midten af sidste århundrede småt med, hvad der fandtes af egentlige arkivinstitutioner uden for det statslige arkivvæsen.

I 1909 havde Socialdemokratiet og De samvirkende Fagforbund oprettet Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, og i 1948 etableredes på lokalt initiativ i Århus den første selvejende og siden statslige institution Erhvervsarkivet. Selv om visse lokale museer tidligere havde indsamlet arkivstof af privat proveniens, og det første lokalhistoriske arkiv blev oprettet så tidligt som i 1937, var der ved dannelsen af Sammenslutningen af Lokalarkiver (SLA) i 1949 kun oprettet 5 små lokalarkiver i Danmark.

Kommunens arkiver

Ved siden af den århundredlange arkivdannelse i den centrale og lokale statsadministration var en kommunal arkivdannelse påbegyndt i starten af det 19. århundrede. Kommissioner til bestyrelse af de nye fattig- og skolelove i begyndelsen af 1800-tallet og navnlig købstads- og landkommunalanordningen fra 1837 og 1841 påbegyndte en kommunal arkivdannelse. De nye landkommuner blev i anordningen pligtige til at tage vare på deres protokoller og dokumenter, og med land- og købstadskommunallovene 1867/1868 kom der bestemmelser om, at kommunalbestyrelserne skulle drage omsorg for, at arkivalierne blev opbevaret på betryggende måde.

Det blev dog aldrig nærmere præciseret, hvad dette indebar, og ved tilløbet til etableringen af et moderne statsligt arkivvæsen i 1880'erne var der kun ringe i interesse for kommunernes arkivalier. Arkivlovgivningen fra 1889 åbnede mulighed for, men ikke pligt til, aflevering af kommunale arkivalier til provinsarkiverne, men hverken det statslige arkivvæsen eller kommunerne havde i de følgende mange årtier hastværk med at få omsat bestemmelserne til virkelighed.

Til udelukkende at modtage kommunale arkivalier eksisterede der i 1950 kun én selvstændig arkivinstitution, nemlig Københavns Stadsarkiv, der havde rødder tilbage til middelalderen og som siden 1751 havde haft en fast "archivarius" og fra 1869 en videnskabeligt uddannet ledelse. Selv om der i århundredets første halvdel også blev afleveret kommunalt arkivmateriale til landsarkiverne, befandt størsteparten af den kommunale arkivdannelse sig i de enkelte sogne- og købstad-kommuner.

I hovedstadens anden storbykommune, Frederiksberg, var billedet det samme som i provinsen: Forvaltningsarkiverne lå spredt i stadig flere forvaltningslokaler og -bygninger rundt om i byen. Den kommunale administrations vokseværk var en konsekvens af Frederiksbergs nærmest eksplosive omdannelse fra landbosamfund til storby i de hundrede år siden midten af det 19. århundrede.

Arkiverne blev passet af det journalpersonale, der stod for sagernes og dokumenternes registrering, og var i reglen ordnet og tilgængelige, men lå ikke i den rette arkivmæssige form m.h.t. pakning, mærkning og registrering. Af praktiske grunde var der ingen aktuelle tanker om et fællesarkiv, så længe forvaltningen lå spredt, men planer om en ændring af tingenes tilstand var allerede begyndt at dukke op i forbindelse med de talrige rådhusprojekter, der som følge af pladsproblemer blev præsenteret i perioden fra 1929 til 1941.

De første projekter opererede med en fortsættelse af den hidtidige arkivordning dvs anbringelse af de enkelte kontorers og afdelingers arkiver i en række mindre, nøje adskilte arkivlokaler. Allerede tidligt i 30'erne stod det dog klart, at et nyt rådhus skulle rumme ét arkivlokale. Men det var uafklaret, om der skulle etableres en fælles arkivfunktion.

På næste side:

Kort over Frederiksberg Kommune, af Henrik Madelung-Petersen, Frederiksberg Kommune.

Forvaltningslokaler og -bygninger og mødesteder for Fattig- og skolekommissionen, Sogneforstanderskab samt kommunalbestyrelsen, 1834-1953:

- 1) Fattighuset i Allégade 14 (1834-1863)
- 2) Fattighuset på Howitzvej (1863-1874)
- 3) Smallegade 1 (1870-1874)
- 4) Skolen på Howitzvej (1874-1886 og 1933-1953)
- 5) Fattigvæsenets administrationsbygning på Howitzvej (1881-1903)
- 6) Rådhuset på Howitzvej (1886-1953)
- 7) Administrationsbygningen på Frederiksberg Hospital (1903-1953)
- 8) Administrationsbygningen på Mynstersvej 5 (1904-1953)
- 9) Skolen på Falkoner Allé (1908-1953)
- 10) Administrationsbygningen på Hortensiværket (1911-1939)
- 11) Administrationsbarakken på Jernbanestien (1919-1935)
- 12) Gammel Kongevej 136-138 (1939-1953)
- 13) Frederiksberg Bredegade 11 (1949-1953)

Fra landkommune til storbykommune i Hovedstaden

I den første halvdel af 18-hundredetallet var Frederiksberg stadig et landbrugssamfund med gårde og landsteder på bymarken og selve landsbyen langs Allégade, Bredegade og Smallegade. Også i administrativ henseende var Frederiksberg, der helt fra middelalderen havde stået uden for staden Købehavn, et landdistrikt.

Fra 1747 var Frederiksberg hovedsognet i et pastorat, der omfattede annekssognet Hvidovre, og i 1802 og 1808 var bestyrelsen af fattig- og skolevæsenet blevet udlagt til lokale kommissioner, der virkede inden for pastoratets grænser. Med landkommunalanordningen indrettedes kommunestyret fra 1842 som et fælles sogneforstanderskab for Frederiksberg og Hvidovre. Tilbageværetningen af demarkationslinjen i 1852 satte, som i Københavns brokvarterer, skub i en nærmest eksplosiv byudvikling på Frederiksberg.

I 1858 blev sognet en selvstændig kommune med et råderum nogenlunde svarende til købstadskommunernes, og positionen blev senere befæstet ved udskillelsen af Københavns Amdsrådsreds i år 1900 og af købstadsloven i 1919. I de første tre år var kommunens opgaver ikke flere, end at kommunalbestyrelsesmedlemmerne selv kunne administrere dem, men allerede i 1861 blev det nødvendigt at ansætte en bogholder og en sekretær for kommunalbestyrelsen. I resten af 1860'erne ansattes en inspektør for skolerne, en sekretær for fattigkommissionen, en kasserer, der tillige skulle assistere ved skatteligning og -opkrævning, samt en bygningsinspektør, en teknisk assistent og brandinspektør, der kort efter blev betegnet kommuneingeniør.

I 1870'erne og -80'erne ansattes stadig flere embeds- og bestillingsmænd, og på grundlag af de embeder, der var opstået i 60'erne, voksede efterhånden et egentligt kontorsystem frem bestående af et sekretariat og bogholderi, et kasserer- og skattekontor, et ekspeditionskontor for fattigvæsenet, hvorunder hospitalsvæsenet sorterede. 1892 oprettedes Kontoret for alderdomsunderstøttelsessager og Stadsingeniørkontoret på grundlag af kommuneingeniørens virksomhedsområde, og i 1898 blev stillingen som skoleinspektør opgraderet til skoledirektør, og omkring dette embede opstod Skolevæsenets kontor.

I år 1900 og igen i 1907 blev kommunens administration ændret til at klare opgaverne i landets næststørste kommune og opdelt i forvaltningsafdelinger. Indenfor disse rammer lagdes de kontorer og afdelinger, der var opstået op gennem den sidste halvdel af det 19. århundrede, og her gennemførtes de administrative omorganiseringer og knopskydninger, byvæksten førte med sig: Sekretariat for den Tekniske Forvaltning og ingeniøraftdelinger for de kommunale værker og vejevæsenet (1900), Stadsdyrlægens kontor (1906), Den kommunale Hjælpekasse (1908), Hospitalsvæsenet samt Kasse- og regnskabsafdelingen og Skattevæsenet ved omorganisering af det tidligere Kasserer- og Skattekontor og Bogholderiet (1907-09), Ejendomsafdelingen og Arkitektafdelingen (1910), Forvaltningen af de kommunale værker (1911-39), Huslejenævn (1916-31), Borgmesterkontoret (1919), Opmålings- og matrikulsafdelingen og Folkeregisteret (1923), Socialkontoret med fire tilhørende afdelinger (1933), Byplanafdelingen (1939) og Boligkommissionen (1948), Sekretariatet for den Kulturelle Forvaltning (1946), Lønningskontor og Rådhusinspektørens Kontor (1953).

Hertil kom administration i de mange kommunale institutioner: Fattighuset, alderdomshjem, sygestiftelse, Børneoptagelseshjemmet, daginstitutioner, hospitalsafdelinger, skoler, gymnasier, fortsættelseskursus, Skolepsykologisk kontor, Skoletandklinikken, Frederiksberg Gasværk, de fire elværker, Forbrændingsanstalten m.m.

Rådhusbyggeri og arkivplaner på Frederiksberg 1929-1951

Allerede i 1933 projekterede man i et af Den tekniske Forvaltnings rådhusforslag et stort centralarkivmagasin i bygningens kælderetage. Den model indgik herefter i den kravsspecifikation til et nyt rådhus, som forvaltningen formulerede i programmet for arkitektkonkurrencen i 1935-36 – og i ønsker til den tekniske vicedirektørs rådhusforslag fra vinteren 1940.

Et stort, åbent arkivmagasin i kælderen under rådhushallen gik igen i de tegninger, som arkitekt Henning Hansen fremlagde i efteråret 1941, og som efter arkitekterne Carl H. Nimbs og Helge Holms revision ved byggeriets genoptagelse i 1949 dannede grundlaget for det rådhus, der endeligt stod færdigt 9. maj 1953. Det stod således klart, at et nyt rådhus skulle rumme ét arkivlokale, og at såvel ældre kontorarkiver som forvaltningernes nyeste akter kort efter sagsafslutning skulle overføres hertil. Til gengæld var det uafklaret, om der ville blive etableret fælles arkivfunktion, eller om arkivmagasinet blot skulle stilles til rådighed for kontorer og afdelinger, der så kunne få tildelt hvert sit afsnit i magasinet og dér selv styre arkivdannelsen. Forvaltningen havde dog længe ønsket en gennemgribende revision af kommunens arkivforhold.

Mens udgravningerne til rådhuskældrene var i fuld gang i sommeren 1942, luftede stadsdirektør C. Gerner Andersen i anden anledning spørgsmålet om et centralt arkiv i et brev til Københavns stadsarkivar Flemming Dahl. I sit svar pegede Dahl på de entydige fordele, Frederiksberg ville opnå ved et centralarkiv i lighed med Københavns. Han gav anbefalinger til, hvordan opgaven kunne gribes an og afsluttede brevet med at udtrykke, at det ville være "Københavns Stadsarkiv en glæde til sin tid at yde Frederiksberg Kommune al mulig hjælp ved indretningen af et særligt kommunearkiv".

Da det fremtrædende kommunalbestyrelsesmedlem, senere borgmester Aksel Møller, nogle måneder før havde fået nærmest enslydende råd og anbefalinger i en uopfordret henvendelse fra arkivar ved Rigsarkivet Arthur G. Hassø, syntes ansvaret for byens arkivalier på et tidligt tidspunkt i rådhusets første byggeperiode forankret i kommunens øverste politiske og administrative ledelse.

Tre år senere i foråret 1945 viste arkivsagens forankring sig da også, da man blev tvunget til at gennemføre kassationer som følge af tilvæksten af bl.a. regnskabsbilag og med udsigt til byggestop dvs forsinket indflytning af arkivmagasinerne i det nye rådhus.

De statslige myndigheder havde den 28. marts udsendt det første cirkulære om bevaring og kassation af kommunale arkivalier. Det skete i lyset af den spirende interesse for kommunernes arkiver, men nok også af hensyn til den akutte mangel på råstof i papirindustrien. Cirkulæret gav kommunerne relativt vidtgående muligheder for kassation, men det var karakteristisk, at Frederiksberg Kommune gik forsigtigt til værks. Kun mindre serier af regnskabsbilag og selvangivelser blev kasseret i de følgende år. Det blev både i forvaltningen og under kommunalbesty-

relsens behandling af sagen understreget, at man ville udsætte kassations-spørgsmålet til indflytningen i rådhusets centralarkiv, hvor der i den forbindelse ville blive ansat, som det udtryktes, "kompetente folk til at forestå arkivets indretning og til at udarbejde retningslinjer for det, der skønnedes "at have historisk interesse".

Helt i tråd med de anbefalinger, kommunen 10 år før havde fået fra arkivfolk, rejste forvaltningen halvandet år før rådhusets indvielse spørgsmålet i Magistraten, om man i forbindelse med overflytningen til det nye rådhus burde etablere et egentlig centralarkiv "således som det findes i staten, Rigsarkivet og i Københavns Kommune, Stadsarkivet". I indstillingen blev det understreget, at der i det nye rådhus ikke ville være mulighed for at opbevare arkiverne i tilknytning til de enkelte forvaltninger, og at et centralarkiv ville kunne sikre ensartet ordning og opbevaring af arkiverne samt et effektivt udlånssystem i forbindelse med forvaltningens benyttelse af arkivalier. De administrative fortrin var indlysende, og som det formuleredes i indstillingen: "det vil af hensyn til eftertiden af kulturelle og historiske hensyn være uforvarsligt, ikke at gøre det".

Indstillingen gik glat igennem Magistraten, der besluttede "at antage en kvalificeret arkivmæssig uddannet person til at gennemgå kommunens arkiver og fremkomme med forslag til en fremtidig arkivordning for Frederiksberg Kommune." Forvaltningen hyrede efter aftale med overarkivar ved Rigsarkivets 2. afdeling

Sigurd Jensens forslag til en frederiksbergsk arkivordning

Bjørn Korerup en af afdelingens arkivarer, dr. phil. Sigurd Jensen til at gennemgå arkiverne og komme med et forslag til en fremtidig arkivordning for Frederiksberg.¹ Sigurd Jensen påbegyndte arbejdet i det tidlige forår 1952 og kunne et halvt år efter aflevere et detaljeret udkast til en arkivordning, der svarede til de råd, kommunen tidligere havde fået fra arkivfolk, og var udtryk for tidens aktuelle arkivpraksis.

Udkastet foreslog, at der oprettedes et hovedarkiv med et magasin i lokalet under rådhushallen forsynet med god belysning og stålreoler med en samlet kapacitet på 7,4 hyldekilometer, kontorer til et personale bestående af en arkivar som leder, 1-2 kontorassistenter og 1-2 arkivbetjente, samt en læsesal både til forvaltningspersonale og udefra kommende publikum. Herudover skulle der ved de enkelte afdelinger i forvaltningerne etableres håndarkiver indrettet efter samme retningslinjer som hovedarkivet og med en opbevaringskapacitet svarende til 2-3 års arkivdannelse.

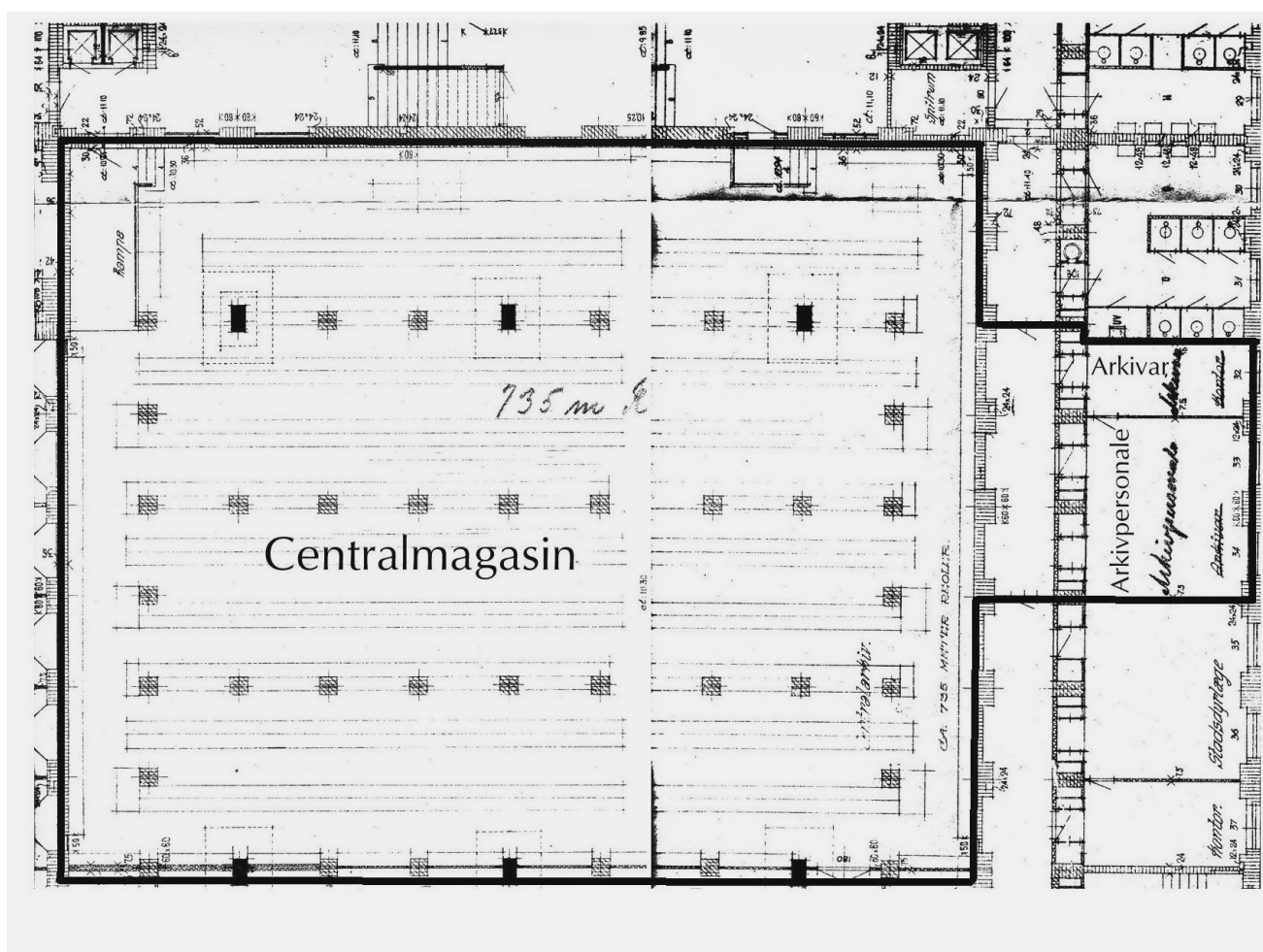
Inden overførelsen til hovedarkivet skulle arkivets personale gennemgå arkiverne og forretningsgangene på de enkelte kontorer og "på stedet" foretage en grovsortering og -kassation, danne sig et overblik over praktiske detaljer samt indlede forhandling med kontorenes ledelse med henblik på udarbejdelse af en ensartet kassationsplan. Herefter skulle kommunens eksisterende arkiver og fremtidige arkivdannelse afleveres til hovedarkivet. Efter arkivernes aflevering ville det efter Sigurd Jensens arkivordning være hovedarkivets vigtigste driftsopgave at foretage kassation efter kassationsplanen, ordning, ompakning, mærkning og registrering af de enkelte arkiver.

Proveniensprincippet skulle ligge til grund for dette arbejde, der skulle munde ud i ajourførte registraturer. Herudover skulle hovedarkivet etablere et udlånssystem baseret på udlånskvitteringer, yde forvaltningen og læsesalens brugere vejledning i udsøgning af arkivalier, føre tilsyn med kassationer og arkivdannelse i håndarkiverne og desuden tilrettelægge planer for kommende mikrofilmning af udvalgte arkivgrupper. For den skitserede arkivordning opstillede Sigurd Jensen en lang argumentationskæde, hvor der bl.a. pegedes på mere kontorplads i rådhuset, hurtig og lettere fremledning af arkivalier og dermed hurtigere sagsbehandling, sikring af arkivaliernes returnering efter brug, adgangskontrol til arkivmagasinet, ensartede, systematiske og forsvarlige kassationer, opretholdelse af arkivernes ydre og indre orden, tilgængeliggørelse af arkivalier for kommunens administration og borgerne – samt mulighed for at fremme standardiseringsbestrebelse m.h.t. akternes ydre form og sagernes journalisering.

Foto til venstre: Journalen i Den tekniske Forvaltnings sekretariat i forvaltningens administrationsbygning på Mynstersvej 5 få dage før indflytningen i det nye rådhus i 1953. Frederiksberg Stadsarkiv.

I indstillingen, forelagt Magistraten i foråret 1953, tilsluttede forvaltningen sig fuldstændig Sigurd Jensens udkast til arkivordning, som ledsagede indstillingen, og anvendte nærmest ordret udkastets forslag og argumentation for sagen. Konkret indstillede forvaltningen, at der efter de beskrevne retningslinjer skulle oprettes et "stadsarkiv" fælles for hele kommunen under rådhuset og med tilknyttede kontorer, og at der skulle ansættes en arkivar i lønklasse E 3. Arkivaren skulle være en "arkivuddannet fagmand", og der skulle samtidig fra Skattevæsenets tidligere meget store arkiv overføres overskydende personale, når væsenet i lighed med de andre forvaltningskontorer overgik til kun at administrere et håndarkiv.

Herunder: Skitse til Stadsarkivets fremtidige indretning fra foråret 1953. I det store arkivmagasin under rådhuset opstilledes ti parallelle rækker af dobbeltreoler med en samlet længde af 735 meter og kapacitet på 7,4 hyldekilometer. Uden direkte adgang til arkivmagasinet blev der i rådhusets sydfløj indrettet kontor til (stads)arkivaren og et større kontor til det øvrige arkivpersonale, ekspedition af arkivalier og senere en lille læseplads til udefra kommende besøgende. Adskillelsen af magasiner og kontorer var i længden uhensigtsmæssig, og der blev etableret adgang fra sydfløjens kontorgang til magasinet (Journalsag, j.nr. 137/1968-69, 1951-1958, Sekretariatet/Den Økonomiske Forvaltning. Frederiksberg Stadsarkiv.

Frederiksberg Stadsarkiv - Danmarks andet stadsarkiv, 1953

Indstillingen gik glat igennem Magistraten, og 19 dage før indvielsen af Frederiksbergs nye rådhus kunne Kommunalbestyrelsen den 20. april 1953 tiltræde Magistratens indstilling. Herefter gik forvaltningen i gang med udmøntningen af den politiske beslutning og besættelsen af arkivarstillingen. Selv om overarkivar Kornerup ved forvaltningens tidligere sonderinger havde tilkendegivet, at der var tale om en stadsarkivarstilling, der i stillingshierarkiet i det statslige arkivvæsen lå et sted mellem en arkivar af første grad og en landsarkivar, havde man på forhånd lagt sig fast på et lønniveau, der svarede til en arkivar af anden grad eller bibliotekar af første grad.

Efter stillingsannoncen havde været slået op i Statstidende og Berlingske Tidende, modtog forvaltningen 32 ansøgninger. Nogle havde almindelig kontoruddannelse eller uddannelser på andre felter, mens andre ansøgere havde forskellige akademiske grader – nogle jurister, et par magistre med nordisk filologi og endog en med en farmaceutisk kandidateksamen.

Dengang som nu eksisterede der ikke en egentlig professionsuddannelse til arkivar. "Uddannelsen" i "faget" var en mesterlæreagtig oplæring af historikere ved et af de i reglen statslige arkiver. Da forvaltningen samtidig ønskede stillingen besat med en akademisk uddannet person, blev ansøgerfeltet indsnævret til to ansøgere. En kandidat med fransk og tysk og syv års erfaring fra Industrirådets arkiver samt en cand.mag. med historie som hovedfag og med tidligere ansættelser ved Erhvervsarkivet i Århus og Videnskabernes Selskabs Arkivkommission. Valget faldt på sidstnævnte. I den efterfølgende indstilling til Magistraten motiveredes stillingsbesættelsen med, at "det vil være en fordel for eftertiden, om arkivet allerede fra oprettelsen anlægges af en videnskabeligt orienteret arkivar med erfaring fra andre arkiver". Den nye arkivar Johann Boisen Schmidt tiltrådte i august 1953 og fastansattes året efter, hvorved stillingen blev betegnet stadsarkivar – dog med samme løn!

Samme professionalisme, som havde manifesteret sig ved tilrettelæggelsen af arkivordningen og besættelsen af stadsarkivarstillingen, gjorde sig gældende ved den tekniske udformning og indretningen af Stadsarkivets arkivmagasin under rådhushallen: Der var tale om et næsten 1000 kvadratmeter stort og åbent lokale, der forskriftsmæssigt var uden vinduer, vand- og centralvarmerør og forsynet med terrazzogulv, bygget solidt af hensyn til belastningen af gulvene.

I stedet for indlagt varme i form af radiatorer var der etableret et ventilations- og varmluftsanlæg, der via termostat og andet udstyr kunne holde temperaturen og luftfugtigheden konstant, og efter ønske kunne indblæse rensset friskt kold eller varm luft i et oliefilter, mens den forbrugte luft kunne udsuges gennem kanaler i magasinets fire hjørner. Lokalets etageadskillelser og vægge var udført af jernbeton, og der var etableret yderligere brandsikring via slukningsanlæg og et fintmærkende brandalarmeringsanlæg bestående af 36 brandmeldere med direkte

forbindelse til brandstationen mindre end 200 m fra rådhuset.

Til opbevaring af arkiverne, som Stadsarkivet stod overfor at modtage, valgtes den nyeste type af ståltreoler, fremstillet af firmaet Reska Metal Industri i standard-elementer, så de uden større tekniske og håndværksmæssige forudsætninger kunne samles i forskellige højder og længder og indrettes med hylde i forskellige højder. Hermed opnåedes fleksibilitet og bedre udnyttelse af lokalet, der i sin fulde længde blev indrettet med 11 parallelle rækker dobbeltreoler med samlet længde på tæt ved en kilometer og en kapacitet på først næsten 4 og siden 7 hyldekilometer.

For at sikre gode belysningsforhold i de 1,2 m brede gange mellem reolerne op-hængtes her 250 speciallamper, fra firmaet Louis Poulsen & Co. A/S, med perforerede letmetalskærme, hvor den perforerede del af lamperne kastede lys ind mod reolerne (skyggefrit lys), mens den uperforerede del af lamperne gav et behageligt, diffust lys og hindrede blænding af personalet i gangene.

Magasinet blev udstyret med stationære borde og desuden rulleborde til transport af protokoller og pakker samt mobile arbejdsborde ved ordning og registrering af arkivalierne. Uden direkte adgang til arkivmagasinet blev der i rådhusets sydfløj en halv etage højere oppe indrettet kontor til stadsarkivaren, et større kontor til det øvrige arkivpersonale og ekspedition af arkivalier til udlån til forvaltningen. Den manglende adgang var i længden uhensigtsmæssig, så allerede i 1955 etablerede man adgang fra kontorgangen til magasinet.

Med beslutningen om at oprette et Stadsarkiv efter særdeles professionelle fysiske og faglige retningslinjer og en stillingsbesættelse svarende til de statslige arkivers, og ved samtidig flere gange at understrege, at disse initiativer ikke alene gennemførtes af hensyn til lettelse for den kommunale forvaltning, men også ud fra ønsket om bevaring af den historiske kulturarv, havde Frederiksberg Kommune taget et væsentligt skridt.

Danmark fik sit andet stadsarkiv, og Frederiksberg Kommune havde, ved siden af arkivarbejdet i København og på landsarkiverne, som den første kommune i landet taget skridt til en kvalificeret behandling af kommunale arkivalier. Frederiksberg havde som by også fået et arkiv, der kunne yde kompetente bidrag til sikring og formidling af lokalsamfundets historie.²

Foto næste side: Indstillingen om oprettelsen af Frederiksberg Stadsarkiv, tilsluttet af magistraten og af kommunalbestyrelsen i 1953.

Udviklingsår 1953-1967

I løbet af sensommeren 1953 overførtes arkiverne fra kommunens nu rømmede administrationsbygninger og lokaler rundt om i byen. Det drejede sig bl.a. om de sognekommunale arkiver, fra tiden før Frederiksberg i 1858 blev en selvstændig kommune, dels arkivet efter Frederiksberg Bys Gårdmænd (1765-1842), dels arkiverne efter Frederiksberg-Hvidovre Fattig- og Skolekommission (1802-1842) og Sogneforstanderskab (1842-1858) - men også arkiver efter ældre og nedlagte forvaltningsafdelinger og kontorer f.eks. fra Fattigvæsenet, Kasserer- og Skattekontoret, Bogholderiet, Forvaltningen af de kommunale Værker og de første huslejenævn.

Hovedparten af overførslen omfattede arkiverne fra eksisterende kontorer og afdelinger tilbage fra deres oprettelse og frem til omkring 1950, der så nogenlunde blev anvendt som skæringsår i det periodeskel, der blev lagt ved den første aflevering. Af de største var bl.a. arkiverne efter Sekretariatet, Kasse- og Regnskabsafdelingen, Bolig- og Ejendomsafdelingen, Borgmesterkontoret, Socialkontorets

Man skal da indstille, at der oprettes et fællesarkiv for hele kommunen (stadsarkiv) efter de foran beskrevne retningslinier, at dette indrettes i de nævnte lokaliteter, og at der oprettes og opslås en stilling som arkivar i lønklasse E 3, samt at stillingen besættes med en arkivuddannet fagmand. Endvidere at der fra skattedirektoratets nuværende arkiv overflyttes det personale, som kan undværes, når skattevæsenet ligesom kommunens øvrige kontorer kun beholder et håndarkiv.

*K. H. M.
Madsen.*

Quinn

L. L.

Tiltraadt af Magistraten

i Mødet den 12/4 1953.

*Borgmesteren var fraværende,
næst var Filschou-Folm.*

Tiltraadt af kommunalbestyrelsen
den 20. april 1953.

fire afdelinger, Skattedirektoratet, Frederiksberg Skolevæsen samt Sekretariatet for Den tekniske Forvaltning og flere afdelinger herunder.³

Den samlede aflevering havde et omfang af 23.000 bind, eller tæt ved 3 hyldekilometer. Som fastlagt i arkivordningen havde Stadsarkivet dog forud for arkivoverførelsen drøftet og indgået aftale om en kassationsplan gældende for såvel Stadsarkivets som de enkelte kontorets håndtering af arkivalierne. Planen medførte, at der både ved selve overførelsen og efterfølgende i Stadsarkivet kunne kasseres 19 tons arkivalier, hvorved den samlede arkivbestand ved udgangen af 1954 kunne opgøres til knap 2 hyldekilometer.

Samtidig med at Stadsarkivet påbegyndte sit arbejde, var der efter arkivordningens retningslinjer rundt om i forvaltningerne etableret håndarkiver efter samme registreringsystematik, kassationspraksis og arkivstruktur, som var gældende i Stadsarkivet, der tillige fik en tilsynspligt i forhold til disse arkiver. Håndarkiverne var indrettet således, at de alene kunne rumme den nyeste og aktuelle arkivdannelse, og der skulle herfra gennemføres løbende afleveringer med korte frister, i reglen efter 2 til 5 år. De meget korte afleveringsfrister bevirkede, at Stadsarkivet igennem den sidste halvdel af 50'erne modtog betydelige mængder af nyere arkivalier navnlig i form af folkeregisterkort, forskellige personsager og ligningssager fra henholdsvis Socialkontoret og Skattedirektoratet. Selv om der i afleveringerne indgik både nyere og ældre arkivalier (bl.a. mandtalslister 1873-1950), der skulle bevares, muliggjorde kassationsplanen, at der årligt kunne kasseres godt 7 tons arkivalier, hvorved den samlede arkivstand kunne holdes nogenlunde konstant på 3 hyldekilometer frem til 1960 – jf. tabel 1 og 2.

Tabel 1. Stadsarkivets arkivbestand fordelt på arkivfonds, hylde meter, 1954-1968

Arkiver	1954	1956	1958	1960	1962	1964	1966	1968
Sekretariatet	285	300	325	280	318	343	378	570
Kasse-og regn.afd. *	411	460	500	730	870	902	904	862
Skattedirektoratet	858	1000	900	1075	1262	1388	1442	1620
Folkeregisteret	163	260	320	280	286	282	284	286
Socialkontoret	175	350	420	325	424	468	504	634
Den kulturelle Forv.	50	90	100	70	75	84	102	105
Den tekniske Forv.	211	475	500	360	390	436	482	492
Diverse **	97	125	25	100	124	184	260	182
Total	2250	3060	3090	3220	3749	4087	4356	4751

* Omfatter også lønningskontorets arkiv

** Privatarkiver og ikke registrerede arkivalier

Udbygningen af velfærdsstaten op igennem 60'erne resulterede ikke alene i dannelsen af nye sags- og arkivserier, men også i en betydelig årlig tilvækst i volumen inden for de forskellige serier – f.eks. forøgedes en årgang selvangivelser fra 1954 til 1964 fra 115 til 275 pakker.

For Stadsarkivet medførte det en betydelig tilvækst i afleveringernes omfang og efterfølgende kassationer efter udløbet af de forskellige kassationsfrister. Den årlige mængde af kasserede arkivalier mere end fordobles således til godt 15 tons, men da afleveringerne også rummede nyere arkivalier og ældre arkiver fra helt eller delvist nedlagte institutioner, hvor der gennemførtes totalbevaring, oplevede Stadsarkivets arkivbestand en realtilvækst på 31 procent i femårsperioden 1960-1965, mod kun 5 procent i den forudgående periode.⁴ Samlet var det tæt ved en fordobling af samlingernes omfang på de over ti år, der var gået siden arkivets oprettelse. I slutningen af 60'erne nærmede samlingerne sig et omfang af næsten 5 hyldekilometer.

Som følge af de øgede arbejdsopgaver, der fulgte med håndtering af en så betydelig arkivtilvækst, forøgedes i 1960 personalestanden, der ud over stadsarkivaren oprindeligt bestod af en kontorfunktionær og to arkivmedhjælpere, med yderligere en fastansat arkivmedhjælper, ligesom der siden slutningen af 50'erne blev beskæftiget arbejdsløse historikere og i 60'erne under beskæftigelsesforanstaltninger for "erhvervshæmmede" tillige to kontorister (jf. tabel 3). Hyppige omflytninger og genopstillinger af arkivalier, efterhånden som de store afleveringer indløb, var dog kun en lille del af de opgaver, som Stadsarkivets personale var beskæftiget med i de første 15 udviklingsår.

Kassationsbehandling i såvel Stadsarkivets arkivfonds som i forvaltningernes håndarkiver havde høj prioritet, og der var hertil knyttet både praktisk arbejde med udskillelse og bortkørsel af det konkrete arkivmateriale og mere arkivteoretiske overvejelser og opgaver. Kassation blev anset for nødvendig af hensyn til arkivernes ydre og indre orden, til pladsforholdene i Stadsarkivets magasin og til forvaltningernes håndarkiver og kontorer, men også ud fra urimeligheden i at opbevare visse typer af arkivalier – koncepter, kopier og notorisk historisk værdiløst materiale. For at sikre en ensartet og konsekvent kassationsbehandling efter faste retningslinjer havde Stadsarkivet som nævnt allerede ved de store arkivoverførelser i 1953-54 indgået aftale med forvaltningerne om en kassationsplan, og i takt med dannelsen af nye arkivserier og indholdsmæssige ændringer i eksisterende grupper blev denne løbende ajourført, senest i 1965.

Ved den konkrete udformning af kassationsplanen og de efterfølgende ajourføringer udsondrede Stadsarkivet i første omgang de enkelte arkivers arkivgrupper eller dele heraf, der skulle bevares og dermed ikke skulle optages i planen. Ved denne vurdering blev der anlagt strengt faghistoriske hensyn, idet materialet meget ambitiøst blev bedømt i forhold til emneområder som forskerne ikke alene aktuelt, men også i et 100- til 200-årigt fremtidsperspektiv ville lægge vægt på og

prioritere. For det tilbageværende materiale fastsattes i samklang med forvaltningerne forskellige kassationsfrister ud fra juridiske og regnskabsmæssige hensyn.

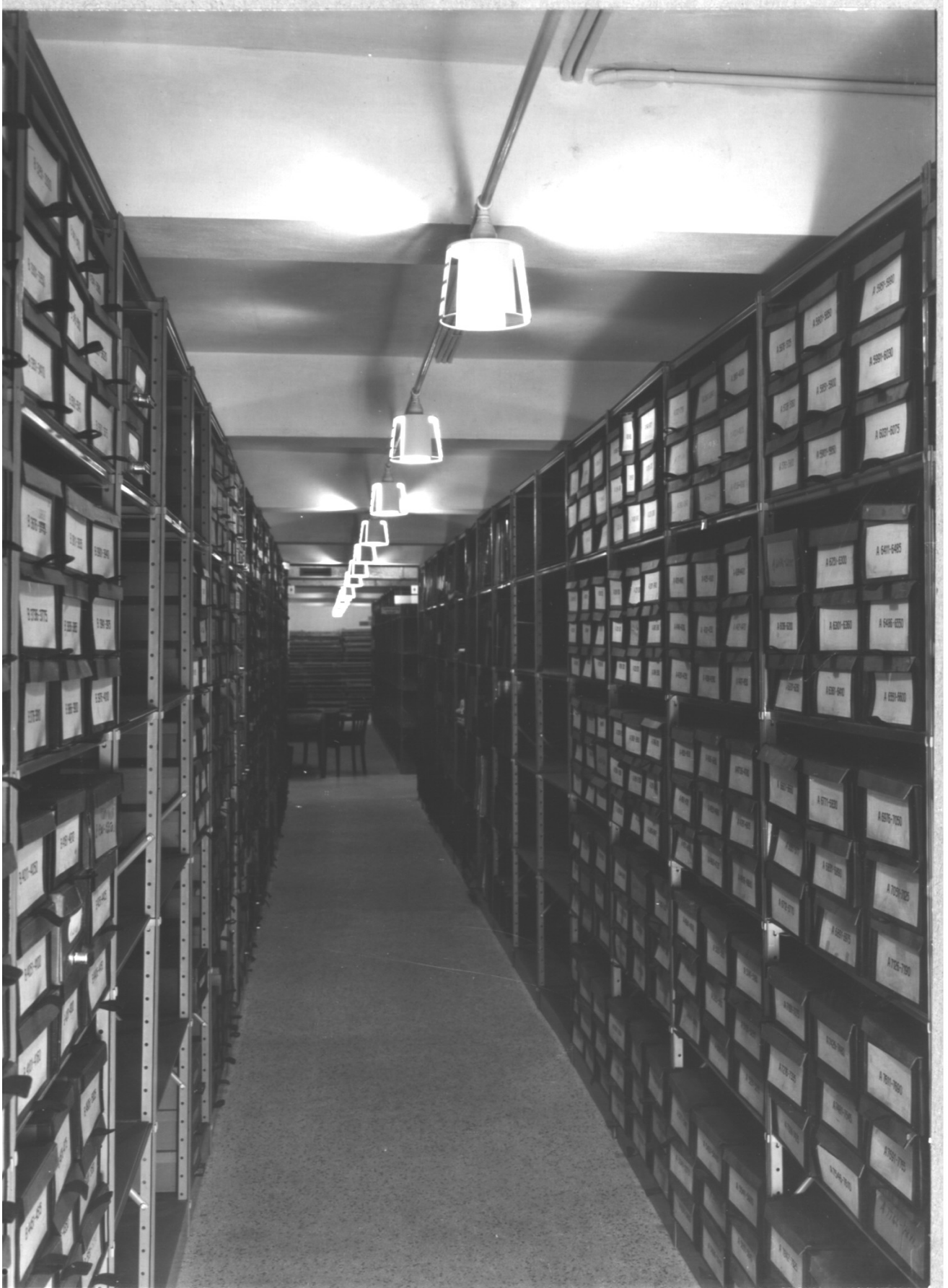
Kassationsplanen var dog ikke alene udtryk for Stadsarkivets vurderinger, idet der på nogle områder blev taget udgangspunkt i det cirkulære, Indenrigsministeriet i 1945 havde udsendt til sogne- og købstadskommuner og amtsråd. Cirkulæret åbnede med angivne frister for kassation af bestemte serier, og henstillede dels til bevaring af arkivalier fra tiden før kommunallovne fra i 1867-1868 og andre efterfølgende serier, dels til indgåelse af aftaler med det relevante landsarkiv ved kassation af arkivgrupper, der ikke var angivet i de vejledende bestemmelser. Men i forhold til cirkulæret var Frederiksbergs kassationsplan imidlertid mere forsigtig i sin bevaringspolitik og meget detaljeret i udmøntningen af de enkelte kassationsbestemmelser.

På en række områder, hvor cirkulæret hjulmede totalkassation, rummede kassationsplanen betydelig merbevaring, f.eks. m.h.t. bi-kassebøger, andre kasse- og regnskabsbøger bl.a. fra institutioner, restancelister, pantefogedprotokoller, erhvervsskemaer med fortegnelser over virksomheder, ligningsprotokoller og -lister, skattebøger samt regnskabsbilag, hvor der skulle gennemføres bevaring for tiden før 1900, de år kommunens administration omlagdes grundlæggende (1907-1909), krigsårene og efterkrigsperioderne (1914-1922, 1939-1950) samt efterfølgende hver tiende årgang. Indenfor de områder, hvor kassationsplanen fulgte cirkulæret, f.eks. m.h.t. diverse kuponer, skemaer og andre papirer af rent ekspeditions-mæssig betydning, gik planen langt mere i dybden og opregnede en stribe af serier, der faldt derunder.⁵

Sammen med kassationsarbejdet indgik en række andre funktioner i Stadsarkivets håndtering af magasinets arkivfonds og indkomne afleveringer. De enkelte arkivers serier og arkivgrupper måtte i reglen omordnes - og pakkes og mærkes, samt opstilles og registreres. Her anvendte Stadsarkivet helt i tråd med moderne arkivpraksis og retningslinjerne i arkivordningen proveniensprincippet, således at arkiverne grupperes efter det sted, de var udgået fra - i praksis efter de enkelte forvaltninger, og herunder i undergrupper efter det arkivskabende direktorat/afdeling, kontor eller institution. Arbejdet førte efterhånden til dannelse af en art generalregistratur, hvoraf den del, der vedrørte de sognekommunale arkiver fra tiden før 1858, blev Stadsarkivets bidrag til det festskrift, der blev udsendt i anledning af Rigsarkivets 75-års jubilæum i 1964.

Som følge af den konsekvente håndtering af de enkelte arkivfonds kunne Stadsarkivet allerede fra januar 1954 etablere og siden fastholde et velfungerende system ved ekspedition og udlån af tidligere afleverede arkivalier til forvaltningen. Udlånssystemet, der var baseret på samme retningslinjer, som det Rigsarkivet havde i forhold til centraladministrationen, byggede på udlånsrekvisitioner, faste ekspeditionstider og systematisk fremledning og påpladslægning af arkivalier

*Foto til højre: Stadsarkivets magasiner i 1956.
Frederiksberg Stadsarkiv.*

og var en forudsætning for, at kun Stadsarkivets personale under normale forhold havde adgang til arkivmagasinet. Da forvaltningens arkivalier blev afleveret kort tid efter henlæggelse, måtte der ekspederes et stort antal sager – gennem den første femtenårsperiode i snit godt 2000 enheder pr. år (tabel 2). Selv om det i arkivordningen fra 1953 var forudsat, at Stadsarkivets arkivalier også skulle stilles til rådighed for udefra kommende forskere og andre interesserede borgere, skulle der gå mange årtier, inden der blev etableret en egentlig læsesal. Stadsarkivets personale var derfor henvist til selv at foretage arkivstudier, for at besvare det stigende antal historiske forespørgsler der blev fremsendt, og det resulterede senere i, at der i det store arkivkontor blev opstillet en læseplads til enkelte besøgende.

Det var i arkivordningen ikke fastlagt, at Stadsarkivet skulle indsamle arkivalier af privat proveniens eller som de statslige arkiver drive egentlig historisk og arkivvidenskabelig forsknings- og formidlingsvirksomhed. I praksis begyndte Stadsarkivet fra slutningen af 50'erne at modtage arkiver fra foreninger, private institutioner og personer med tilknytning til Frederiksberg. Ligesom stadsarkivaren i tjenestetiden fik mulighed for udarbejde en række væsentlige bidrag til byens historie, og artikler der argumenterede for og gav vejledning i en tidssvarende og professionel arkivhåndtering i andre af landets kommuner.

Med stadsarkivarens aktive medvirken kom en del af Stadsarkivets arkivgrupper til at indgå i den meget omfattende affotografering af personalhistoriske kilder, som Mormonsamfundet i staten Utah i USA, siden 1946 gennemførte i Nord- og Sydamerika og Europa, og som i Danmark i de statslige arkiver bl.a. omfattede kirkebøger, folketællinger, lægdsruller, tingbøger, skøde- og panteprotokoller, skiftearkivalier og fæsteprotokoller. For Stadsarkivets vedkommende gennemførtes fotografering af mandtalslister og meldingsprotokoller, 1875-1920, mod at arkivet modtog et kopisæt og to mikrofilmlæseapparater, der blev sendt direkte fra Salt Lake City til Stadsarkivet.

Udover Stadsarkivets medlemskab af SLA fra 1963 sikrede stadsarkivaren tæt forbindelse til såvel universitetsverdenen som det statslige arkivvæsen, hvilket bl.a. resulterede i, at der i 1960 var seriøse overvejelser om midlertidigt at stille magasinplads til rådighed for landsarkivet på Jagtvej, indtil beslutningen om og færdiggørelsen af arkivets nye magasinbygning var gennemført. Stadsarkivet var således en aktiv medspiller i, og blev regnet som en del af, det offentlige arkivvæsen, da Johann Boisen Schmidt i sensommeren 1966 fratrådte stillingen som stadsarkivar til fordel for et lektorat ved Jonstrup Statsseminarium.⁶

Tabel 2. Stadsarkivets udlån og kassationer, 1954-1968

	1954	1956	1958	1960	1962	1964	1966	1968
Antal udlån	2500	2462	2425	2011	2102	1978	2114	2118
Kassationer, tons	19	6,8	6,6	11,7	8,9	13,1	30	15

Et håndarkiv 1967-1992

Med Boisen Schmidts fratræden gennemførtes fra 1967 og i de følgende år ændringer i Stadsarkivets personalesammensætning og organisatoriske placering. Stadsarkivarstillingen blev nedlagt, og mens Stadsarkivet tidligere havde sorteret direkte under Den Økonomiske Forvaltnings sekretariat, blev det i stedet lagt under Rådhusinspektørens Kontor med dette kontors chef som den daglige leder.

Da dette kontors personale i stigende grad kom til at varetage Stadsarkivets mere administrative opgaver, blev stillingen som kontorfunktionær efter at have været vakant i nogle år endelig nedlagt i 1984, hvorefter personalet omfattede tre faste stillinger som arkivmedhjælpere. I de første år blev disse besat med ældre specialarbejdere fra værkerne og vejevæsenet, men senere af yngre personale rekrutteret udenfor kommunen.

Også i funktional henseende blev perioden kendetegnet ved en nedtoning af Stadsarkivets virksomhed. Efter omstruktureringen af personalesammensætningen i 1967 skulle Stadsarkivet fremover alene fungere som forvaltningens, som det blev udtrykt, "håndarkiv" eller "arbejdsarkiv", og arbejdsopgaverne blev indsnævret til udlån af arkivalier til direktoraterne, modtagelse af arkivafleveringer herfra samt nødvendige omflytninger i forbindelse hermed.

Hovedparten af de funktioner, som var blevet opbygget i den forudgående periode, blev skrinlagt, og som konsekvens heraf overgik besvarelsen af historiske forespørgsler til Hovedbiblioteket, ligesom Stadsarkivets 1000 bind store håndbogssamling med beretninger og regnskaber fra landets kommuner, jubilæumsbøger, faglitteratur, lovsamlinger og statistiske årbøger mm. enten overførtes hertil eller blev destrueret.

Da kassationsplanen fra 1965 ikke længere blev ajourført, og der fra Indenrigsministeriet gennem 70'erne samtidig kom spredte udmeldinger om yderligere bevaring i forhold til 1945-cirkulæret, blev det med Stadsarkivets daværende personalesammensætning stadig vanskeligere at fastholde den tidligere ensartede og konsekvente kassationspraksis.

Med den samtidige nærmest eksplosive arkivtilvækst, der fulgte med den fortsatte udbygning af den offentlige sektor, kunne den oprindelige ordnings- og opstillings-systematik ikke opretholdes, og behovet for udvidelser af magasinkapaciteten blev stadig mere påtrængende.

I 1968 omdannedes to lokaler i rådhusårnet til arkivmagasiner, hvortil en del af de ældre arkiver blev overført, og nogle år efter måtte gangarealer i kælderetagen og et kælderrum under målerværkstedet på Finsensvej 76 inddrages til opbevaring af såvel ældre arkiver som nyere sager fra de mest "arkivtunge" forvaltninger – Skattedirektoratet og Socialdirektoratet. Men disse dispositioner var midlertidige, og fra 1978 og tre år frem investeredes der mere end en halv million kr. i dels kompaktreoler i hele arkivmagasinets daværende udstrækning dels en inddragel-

se af den nordlige garderobe ud for magasinet. Herved blev Stadsarkivets magasin kapacitet mere end fordoblet, og med den samlede bevarings- og kassationsbekendtgørelse, Indenrigsministeriet udsendte til kommunerne i 1981, blev opbevaringsforholdene for den nyeste arkivdannelse forbedret, mens man fortsat ikke foretog sig noget med hensyn til de ældre og historisk værdifulde arkiver, der opbevaredes under utilfredsstillende forhold.⁷

Et af Frederiksberg Stadsarkivs magasiner i 1980, hvor gamle fiberkasser er placeret i de nyinstallerede kompaktreoler. Frederiksberg Stadsarkiv.

Arkivforholdene revurderes 1992-1995

Samtidig med nedtoningen af Stadsarkivets virksomhed gik tendensen på landsplan i stik modsat retning. Det statslige arkivvæsens interesse for kommunale arkivalier skærpedes fra 1960'erne, og det blev herfra tilkendegivet, at bevaring af kommunernes arkiver, under forudsætning af de nødvendige personaletilførsler, bedst kunne sikres ved, at landsarkiverne fik tillagt arkivalisk tilsynsret og -pligt og mulighed for at yde konkret bistand. Herudover gennemførtes bestemmelser om, at amtskommuner kun måtte aflevere til landsarkiverne og ikke til lokalhistoriske arkiver, og der nedsattes et udvalg til udarbejdelse af nye kassationsbestemmelser på det kommunale område til afløsning af 1945-cirkulæret.

For at sikre, at arkivalier fra de tidligere kommunale enheder ikke skulle gå tabt som følge af udmøntningen af kommunalreformens sammenlægninger, gennemførte landsarkiverne fra 1970 tillige indsamlingekampagner og modtog store og væsentlige arkivafleveringer fra de sammenlagte sognekommuner, og udarbejdede efterfølgende registraturer over de afleverede arkiver. I 1981 udsendtes den nævnte bevarings- og kassationsbekendtgørelse, og statens arkiver udarbejdede forskelligt vejledningsmateriale til det kommunale område.

Nye tendenser

Frygten for "identitetstab", der kunne blive virkningen af dels kommunalreformen og dels den affolkning og de talrige nedlæggelser af lokale foreninger, virksomheder, landbrug og institutioner, der fulgte med de samfundsøkonomiske strukturændringer i landdistrikterne op igennem 60'erne og 70'erne, gav stødet til en folkelig forankret lokalarkivbevægelse til sikring af den lokale historie og kulturarv.

Et meget stort antal lokalarkiver skød frem, i et sådant omfang at efterhånden mere end 90 procent af kommunerne efterhånden fik et eller flere småarkiver. Samlingerne bestod i overvejende grad af arkiver af privat proveniens, fotografier, kopisamlinger, billeder m.m., og selv om hovedparten af lokalarkiverne blev drevet af frivillige som foreningsbaserede eller selvejende lokalarkiver, opstod også biblioteks- og museumstilknyttede arkiver med en stigende professionalisering til følge. Op gennem den sidste del af 80'erne og ind i 90'erne slog denne tendens tydeligere igennem og førte til dannelsen af nye stadsarkiver eller lokalarkiver med stadsarkivfunktioner.

I den sammenhæng spillede det statslige arkivvæsens fokus på kommunale arkivalier også en afgørende rolle. Selv om kommunerne kunne rekvirere arkivalisk vejledning fra de regionale landsarkiver og aflevere hertil, havde de fleste ikke benyttet sig af muligheden og opbevarede i stedet deres arkiver under ofte utilfredsstillende forhold, hvor der var begrundet mistanke om, at værdifuldt materiale var gået eller ville gå tabt som følge af fejlagtige kassationer, manglende orden og systematik og uhensigtsmæssige fysiske forhold.

Da tæt ved 80 procent af det offentlige opgaver i kølvandet på kommunalreformen var overgået til amter og primærkommuner, og deres arkivdannelse i sagens natur burde være i en sådan orden, at den kunne stilles til rådighed for de kommunale myndigheders eget dokumentationsbehov, borgernes krav på aktindsigt og forskningens adgang til kildemateriale, førte overvejelser om et nyt lovgrundlag for de statslige arkiver i midten af 80'erne til, at forholdet mellem det kommunale område og de statslige arkivmyndigheder for alvor blev taget op. Ved det efterfølgende lovforberedende arbejde blev det således en af målsætningerne at gennemføre en sammenhængende arkivpolitik for hele den offentlige sektor – både den statslige og den kommunale.

1992-arkivloven

Med 1992-arkivloven og den efterfølgende bekendtgørelse afgav Indenrigsministeriet regelfastsættelse på det kommunale område til arkivvæsenets ressortministerium Kulturministeriet, og kommunerne fik mulighed for selv at oprette og drive egne arkiver.

Disse arkiver, som man forestillede sig organiseret som egentlige stadsarkiver i de største byer og et antal fælleskommunale arkiver i resten af landet, skulle sammen med Statens Arkiver være en del af det offentlige arkivvæsen og sikre forsvarlig kassation, bevaring og tilgængeliggørelse af de kommunale arkivalier og bistå de kommunale myndigheder i arkivmæssige spørgsmål.

Kommunerne kunne også aflevere til et af landsarkiverne under Statens Arkiver eller helt undlade at aflevere til offentligt arkiv, men skulle under alle omstændigheder varetage det såkaldte "arkivmæssige hensyn". Det indebærer, at arkivalierne efter aflevering til offentligt arkiv skulle kunne stilles til rådighed for myndigheder og anvendes til forskningsformål, og at arkiverne ude i kommunerne var i en sådan tilstand, at kassation af ikke-bevaringsværdigt materiale kunne gennemføres.

Ministeriet fik bemyndigelse til at udstede bestemmelser for bevaring og kassation af kommunale arkivalier og Statens Arkiver tillagt tilsynspligt m.h.t. reglernes overholdelse og mulighed for at foreskrive foranstaltninger til afhjælpning af mangler.

På Frederiksberg igangsatte Økonomidirektoratet, direkte foranlediget af forberedelsen af den kommende arkivlov, allerede i foråret 1992 en proces, der på mange måder mindede om forløbet op til Stadsarkivets oprettelse 40 år før.

En historiker og efterfølgende en jurist blev antaget til i projektansættelser dels at undersøge Stadsarkivets forhold i relation til arkivloven og den senere bekendtgørelses krav, dels i dette lys at komme med forslag til en reorganisering af arkivfunktionen. Undersøgelserne, der gennemførtes i den resterende del af 1992 og ind i 1993, pegede på en række af de u hensigtsmæssige forhold, der var en følge af den nedtoning af Stadsarkivets virksomhed, som havde kendetegnet de forudgående årtier, og skitserede, bl.a. på grundlag af de erfaringer, der var ind-

høstet ved etableringen af stadsarkivet i Odense, en model for arkivets videreudvikling.

Som en umiddelbar følge af undersøgelserne blev fjernarkivet på Finsensvej opgivet i 1994, hvorefter arkiverne herfra overførtes til et nyindrettet og velegnet magasin i rådhuset vestlige del. Der blev samtidig truffet beslutning om at opprioritere arkivfunktionen og Stadsarkivet ved dels organisatorisk igen at placere arkivet direkte under Økonomidirektoratets sekretariat, dels at tilføre funktionen den nødvendige kompetence, f.eks. ved ansættelse af en bibliotekar - ved det senere konkrete stillingsopslag blev ansøgerfeltet udvidet til at omfatte en "arkivar/historiker".

I efteråret 1995 blev stillingen, der senere på ny betegnedes stadsarkivar, besat med en cand.mag. med historie som hovedfag og arkiverfaring fra andre offentlige arkiver. Efter kommunalbestyrelsen i de første vintermåneder i 1996 havde tiltrådt en handlingsplan for Stadsarkivets fremtidige udvikling, fik arkivet tilført de første nødvendige ressourcer.⁸

Et moderne stadsarkiv bygges op 1996-2002

En væsentlig forudsætning for Stadsarkivets reorganisering og videreudvikling til et moderne offentligt arkiv var tidssvarende fysiske rammer, effektiv kontorteknologi og et kvalificeret personale.

Økonomidirektoratets sekretariat skabte beredvilligt økonomisk og organisatorisk dette grundlag, og i årene 1996-97 blev hovedmagasinet under rådhushallen ombygget og suppleret med yderligere en sektion med kompaktreoler, således at det med dets i alt 9 sektioner med kompaktreolsystemer fik en kapacitet på 12-13 hyldekilometer.

I direkte tilslutning til hovedmagasinet etableredes samtidig kontorer ud mod rådhuspladsen og under rådhusets forhal, ligeledes med direkte adgang fra kontorerne, en moderne læsesal udstyret med depotrum, læseapparater, håndbogssamling, trykte kildesamlinger og ekspeditionsbord og med publikumsadgang fra et foranliggende udstillingslokale forsynet med caféborde, garderobebokse og udstillingsplancher. Stadsarkivet rådede hermed over et næsten 1300 kvadratmeter stort sammenhængende område, hvortil kom magasiner i to af rådhusårnets etager og i rådhusets vestlige del, der samtidig blev omdannet til særlige kassationsmagasiner og udstyret med nye faste stålreoler.

For at skabe et klart skel mellem Stadsarkivets arkivfonds og forvaltningernes aktuelle arkivdannelse, og samtidig muliggøre længere frister for arkivaflevering og en mere hensigtsmæssig arkivdannelse og kassationsbehandling i de enkelte forvaltninger inden aflevering, etableredes der i 1998-2000 i en række ledige lokaler på rådhuset selvstændige forvaltningsarkiver med en samlet kapacitet på 1,5 hyldekilometer. Da Stadsarkivets magasin i rådhusets vestende i 2002 blev ombygget til et velindrettet motionsrum for personalet, fik arkivet i tilgift et nærmere

beliggende kassationsmagasin forsynet med høje og moderne kompaktreoler, hvorved den totale kapacitet kom op på over 16 hyldekilometer.

Samtidig med de omfattende byggearbejder blev Stadsarkivet udstyret med moderne kontorteknologi og IT-programmer, herunder SLA's registrerings- og sagsstyringsprogram ARKIBAS, således at arkivet kom til at råde over 9 pc'er, anbragt ved de enkelte medarbejders arbejdspladser, i arkivmagasinet og på læsesalen, samt skanningsudstyr og en multifunktionel kopimaskine. Personalemæssigt styrkedes arkivfunktionen med genbesættelse af kontorfunktionærstillingen og konvertering af en medhjælperstilling til en stilling som IT-arkivar – efterfølgende besat med en historiker med omfattende IT-erfaring (tabel 3).

Under de forskellige aktiveringsordninger kunne Stadsarkivet desuden tilbyde meningsfyldt arbejde for kontoruddannet personale og opkvalificerende beskæftigelse for ledige universitetskandidater med historie som hovedfag.

For Stadsarkivets virksomhed var det desuden afgørende, at kommunalbestyrelsen gennem udviklingsforløbet tiltrådte en vedtægt, en bevarings- og kassationsplan for arkivdannelsen efter 1970 samt bestemmelser om dels udlån af arkivalier til forvaltninger/institutioner og disses arkivdannelse, dels arkivaliers tilgængelighed og udlån på læsesalen. Disse regelsæt blev efterfølgende udmøntet i en intern arbejdsmanual, der nøje beskrev Stadsarkivets funktioner, diverse blanketter, standardskrivelser og interne styringssystemer samt i en arkivmanual, *Frederiksborg Kommune ARKIVmanual*, der med konkrete bestemmelser, bevarings- og kassationsplaner og en række praktisk tilrettelagte vejledningsbilag gav kommunens direktorater og institutioner retningslinjer for arkivdannelse, bevaring og kassation af arkivalier samt aflevering til Stadsarkivet.

På dette grundlag gennemløb Stadsarkivet den udviklingsproces, der havde til formål at reorganisere den tidligere virksomhed og videreudvikle institutionen til et moderne offentligt arkiv i arkivlovens forstand.

Virksomheden blev koncentreret omkring dels en nyordning af de eksisterende samlinger og nye arkivafleveringer fra kommunen og private, dels etablering af en læsesal og varetagelse af dertil hørende funktioner. Herudover opbyggedes en systematisk arkivalisk servicering af kommunens forvaltninger og institutioner, hvorved der kunne organiseres en fast praksis ved håndtering af sager og forretningsgange ved aflevering af arkivalier fra den kommunale organisation samt private givere. Stadsarkivet påbegyndte endelig i perioden indsamling af privatarkiver og en regulær lokalhistorisk forsknings- og formidlingsvirksomhed.⁹

Tabel 3. Stadsarkivets fastansatte personale, 1953-2003

	1953-1959	1960-1966	1967-1983	1984-1995	1995-1998	1998-2001	2001-2003
Stadsarkivar	1	1	0	0	1	1	1
Arkivar	0	0	0	0	0	0	1
Kontorfunktionær	1	1	1	0	0	1	1
Arkivmedhjælper	2	3	3	3	3	2	2

Ordnings- og registreringsopgaver

Da det i den lange årrække frem mod midten af 90'erne ikke havde været muligt at opretholde den kassationspraksis og opstillings- og ordningssystematik, der blev opbygget i Stadsarkivets første 14 driftsår, var det som en af de første nye arbejdsopgaver i 1996 nødvendigt at påbegynde en meget arbejdsintensiv nyordning af samlingerne. Nyordningen medførte, at samtlige enheder i hver arkivgruppe i hvert enkelt kommunalt forvaltnings- og institutionsarkiv og privatarkiv blev gjort til genstand for en bevarings- og kassationsvurdering, således at arkivalier fra før 1970 blev totalbevaret, mens bevarings- og kassationsplanen, der i øvrigt rummede betydelig lokal merbevaring i forhold de bekendtgørelsesfastlagte bestemmelser, anvendtes på det kommunale arkivmateriale efter dette skæringsår.

De enkelte arkivers komponenter blev efterfølgende adskilt, således at arkivgrupper eller dele heraf, der efter bestemte tidsfrister kunne kasseres, overførtes til kassationsmagasinerne eller til de særligt indrettede kassationssektioner i hovedmagasinet, hvor de hver for sig blev omordnet, pakket i fiberkasser, mærket og registreret. De arkivgrupper og serier, eller dele heraf, som skulle bevares, samlede under de enkelte arkiver i hovedmagasinet, og blev her omordnet, pakket i "Rigsarkiv-æsker" (dog ikke større protokolrækker) og forskriftsmæssigt mærket og registreret.

Efterhånden som de enkelte registreringer blev indtastet i arkivfundsregistreringen i ARKIBAS, opbyggede Stadsarkivet en elektronisk generalregistratur, hvor hvert enkelt arkivs registratur gav en samlet oversigt over de enkelte arkivgruppers indhold på pakkeniveau, en beskrivelse af arkivforholdene og de enkelte komponenter samt oplysninger om den udvikling og virksomhed, som havde kendetegnet den pågældende arkivskaber – forvaltningskontor - eller afdeling, kommunale institution, forening, virksomhed eller privatperson. Arbejdsopgaverne ved nyordningen blev udført efter en intern ordnings- og registreringsvejledning og Stadsarkivets interne arbejdsmanual.

Læsesalsfunktionen

Efterhånden som nyordningen af de kommunale og private arkivfunds skred frem, blev det i slutningen af 1997 muligt at åbne en læsesal med en ugentlig åbningstid på 19 timer og med den indgående personlige publikumsbetjening og -vejledning, som arbejdet med arkivalisk materiale krævede. Læsesalen blev senere forsynet med brugerpc, hvor publikum med en trykt vejledning og de søgefaciliteter, der eksisterede i ARKIBAS, kunne foretage søgninger i de enkelte arkivers registraturer. Allerede fra begyndelsen kunne læsesalen desuden tilbyde højkvalitetsindsøgning og efterfølgende udprint eller overførelse til diskette af billeder eller arkivalier til studiebrug eller med henblik på publicering.

Læsesalen oplevede siden oprettelsen en stærk tilvækst i antallet af besøgende, og der kunne for året 2002 noteres over 1600 besøg af slægtsforskere, publikum

med lokalhistorisk interesse, folke- og gymnasieskoleelever, studerende og egentlige forskere. I tilslutning til læsesalsfunktionen besvares et stigende antal særlige forespørgsler, der ofte krævede nøjere arkivstudier, fra læsesalens brugere, borgere i provinsen og udlandet og fra kommunens forvaltning. Herudover behandlede sager vedrørende ind- og udlån af arkivalier fra/til andre arkiver og andre samlinger samt ansøgninger om adgang til arkivalier, der ikke efter de gældende regler var umiddelbart tilgængelige. Behandlingen af disse sager tog udgangspunkt i arkivlovgivningens bestemmelser og de stedlige udlåns- og tilgængelighedsregler, der indgik i Stadsarkivets interne arbejdsmanual, som tillige fastlagde retningslinjer for personalets læsesalsbetjening og besvarelse af forespørgsler.

Arkivafleveringer

En systematisk håndtering af afleveringssager blev en af de andre nye arbejdsopgaver, Stadsarkivet tog op fra midten af 90'erne, og hvis sagsgang ligeledes blev beskrevet i den interne arbejdsmanual. Ved enhver arkivaflevering oprettede Stadsarkivet en afleveringssag, der styredes i indkomstjournalen i ARKIBAS. Forud for afleveringen til Stadsarkivet, ofte i forbindelse med et arkivbesøg, blev der indgået en aftale med den pågældende forvaltning og institution eller private giver om afleveringens indhold. I reglen etableredes også et periodeskel, således at afleveringen til Stadsarkivet og det tilbageværende arkiv så nogenlunde indbyrdes afgrænsedes af et bestemt skæringsår.

Efter modtagelse af afleveringen gennemførtes for arkivalier fra forvaltningerne og de større kommunale institutioner i forhold til bestemmelserne i arkivmanualen kontrol af de enkelte arkivgruppers bevarings- og kassationsbehandling, henlæggelsesorden, pakning og mærkning, hvorefter afleveringen blev registreret i arkivfundsregistreringen i ARKIBAS. Da det ofte ikke kunne forventes, at visse afdelinger og mindre institutioner havde ressourcer til at klargøre i forskriftsmæssig stand, og der ved aflevering af privatarkiver ikke kunne stilles sådanne krav, krævede afleveringer herfra, at Stadsarkivets personale foretog en nyordning af afleveringen, der svarede til den, der blev gennemført i forhold til de eksisterende arkivfunds i magasinerne.

Foto forrige side: Arkivar cand.mag. Henrik Knudsen i et af hovedmagasinets ni store sektioner med kompaktreoler i 2005. Ved en omfattende arbejdsindsats 1996-2013 er Stadsarkivets 16 hyldekilometer arkivsamlinger blevet ordnet påny, pakket, mærket, sat på plads og databaseregisteret i ARKIBAS/fredbas. Pakke for pakke er arkivalierne lagt i "Rigsarkiv-æsker" og heri underdelt med læg af syrefri papir. Frederiksberg Stadsarkiv.

Arkivalisk servicering af forvaltning og institutioner

For at sikre forskriftsmæssige afleveringer samt en korrekt arkivdannelse og håndtering af bevarings- og kassationsproblematikken i kommunens direktorater og institutioner, prioriterede Stadsarkivet tidligt den arkivalske servicering af den kommunale organisation højt. På kommunens personaleuddannelsescenter blev der årligt afholdt tilbagevendende og ofte supplerende kurser for forvaltnings- og institutionspersonale i arkivmanualens bestemmelser og vejledningsbilag, ligesom der ved løsning af særlige arkivmæssige problemer blev ydet konkret konsulentbistand og afholdt specialkurser for mindre enheder.

Centralt i arbejdet blev fra år 2000 de årlige arkivtilsyn i forvaltningernes fjernarkiver, og de tilsyn, der hvert femte år skulle gennemføres på de enkelte institutioner. I forbindelse med tilsynene blev arkivdannelsen vurderet i forhold til arkivmanualens bestemmelser, særlige problemer drøftedes, og i reglen blev der indgået aftale om arkivaflevering.

Da forvaltningerne først kunne aflevere, når arkivalierne var mindst fem år gamle, og da der i 2002 gennemførtes en nedsættelse af kassationsfristerne for en række arkivgrupper, kom Stadsarkivet ved arkivtilsynene i de stigende grad til kun at modtage arkivalier, der skulle bevares, mens mængden af kassationsarkivalier, der skulle overføres til de særlige kassationsmagasiner, blev faldende og i det væsentligste indskrænkede sig til de store grupper af sociale personsager og det i øvrigt meget omfattende ligningsmateriale med kassationsfrister på 10 og 20 år.

Ved Stadsarkivets arkivtilsyn i institutionerne under Kulturdirektoratet og Socialdirektoratet i 2001 og 2002 blev der indgået aftaler, der sikrede aflevering af samtlige institutionsarkivalier fra tiden før 1970, og Stadsarkivet modtog som følge heraf et betydeligt antal arkiver fra folkeskoler, gymnasier, Hovedbiblioteket, daginstitutioner og plejehjem. I 2003 gennemførtes tilsvarende tilsyn i Teknisk Direktorats institutioner. Med hensyn til Frederiksberg Hospital, der fra 1995 indgik i Hovedstadens Sygehusfællesskab, modtog Stadsarkivet frem til 2003 desuden arkivet efter det nedlagte Frederiksberg Hospitalsdirektorat samt hospitalets sygeplejeskole og medicinske afdeling B.

Ved siden af de konkrete arkivalske tilbud til den kommunale organisation havde navnlig forvaltningerne, og i nogle tilfælde også institutionerne, i forbindelse med større udredningsarbejder eller i den konkrete sagsbehandling behov for historisk dokumentation. Som følge heraf måtte Stadsarkivet således som hidtil varetage ekspedition af arkivalier til tjenstlige udlån til forvaltningerne og institutionsområdet. Mens mængden af årligt ekspederede pakker eller sagslæg i begyndelsen af 90'erne lå på ca. 4000 enheder, førte oprettelsen af de særlige fjernarkiver for forvaltningerne til, at der i slutningen af årtiet kunne noteres et fald i ekspeditionerne til årligt 2000 enheder.

Mens udlånene tidligere gennemførtes uden nogen form for registrering og ofte ved forvaltningspersonalets "selvbetjening", blev arbejdet siden midten af 90'erne

lagt i faste rammer og varetaget af Stadsarkivets personale. For at sikre korrekt udsøgning og påpladslægning af de pågældende arkivalier blev ekspeditionsarbejdet, herunder hjemkaldelsesproceduren, ved udlån til såvel læsesalen som den kommunale organisation udført efter bestemte retningslinjer og med anvendelse af særlige udlånsrekvisitioner.

Indsamling af privatarkiver

Selv om indsamling af forenings-, virksomheds- og personarkiver allerede i den første driftperiode indgik i Stadsarkivets virksomhed, blev denne funktion styrket efter reorganiseringen i midten af 90'erne. I 1997 indgik Økonomidirektoratet og Kulturdirektoratet aftale om, at arkiver af privat proveniens, der tidligere var afleveret til Hovedbiblioteket, skulle overføres til Stadsarkivet, som herefter fremover fik til opgave også at indsamle og bevare denne type arkivalier, mens Hovedbiblioteks Lokalsamling fortsat skulle indsamle fotografier af privat proveniens samt historisk og topografisk litteratur vedrørende Frederiksberg.

Efter overførslen i 1997 modtog Stadsarkivet fra private yderligere ganske betydelige afleveringer af arkivalier fra foreninger, institutioner og virksomheder med tilknytning til byen. Afleveringerne skete i forbindelse med Stadsarkivets tilbagevendende "åbent-hus"-arrangementer eller ved borgernes direkte henvendelse til arkivet. Det spillede desuden en afgørende rolle, at Stadsarkivet i forbindelse med den lokalhistoriske formidlingsvirksomhed henledte det omgivende lokalsamfunds opmærksomhed på, at arkivet også varetog denne indsamlingsvirksomhed.

Byhistorie

Den lokalhistoriske forsknings- og formidlingsvirksomhed, som Stadsarkivet påbegyndte og fastholdt i de første femten driftsår, blev genoptaget og udbygget fra midten af 90'erne. Stadsarkivets medarbejdere kom frem til 2003, såvel i tjenesten som udenfor, til at stå bag syv selvstændige bogudgivelser, 54 tidsskriftsartikler, produktioner i elektroniske medier samt boganmeldelser.

Herudover kom denne virksomhed til at omfatte tilrettelæggelse af lokalhistoriske udstillinger og afholdelse af et større antal foredrag for byens foreninger, menigheder og plejehjem. Hertil kom redaktionelt arbejde, historisk konsulentvirksomhed samt større åbne arrangementer, som f.eks. de årligt tilbagevendende Arkivernes Dag, Kulturnat-arrangementer og også mindre specialarrangementer for slægtsforskere, andre lokalhistoriske foreninger og arkiver, universitetsstuderende m.fl.

Konsolidering og yderligere vækst 2003-2013

På 50-års-jubilæumsdagen i 2003 havde Frederiksberg Stadsarkiv i det store hele afsluttet den reorganisering, der blev påbegyndt i midten af 90'erne, og opbygget en række centrale virksomhedsområder i forhold til såvel kommunens forvaltninger og institutioner som det omgivende bysamfund. I det følgende tiår frem til begyndelsen af 2013 blev Stadsarkivets virksomhed kendetegnet af konsolidering og yderligere vækst i forhold til de områder, der var udviklet i de forudgående år.

Nye udfordringer og ny organisation

Håndtering af de nye og accelererende arkivmæssige opgaver, der fulgte med digitaliseringen af arbejdsgangene i forvaltningen og på institutionsområdet, blev en af dette tiårs store udfordringer. Ud over de andre nye opgaver som Stadsarkivet udviklede ved siden af de eksisterende, fik institutionen fra 2011 desuden ansvaret for de midler kommunalbestyrelsen ved budgetaftalen i 2010 afsatte til digitalisering af Frederiksbergs kulturarv. I begyndelsen af 2012 overførtes endvidere Hovedbibliotekets lokalsamling til Stadsarkivet, og i slutningen af året fik arkivet samtidig ansvaret for kommunens særlige kunstsamling.

Til varetagelse af opgaverne rådede Stadsarkivet gennem hele perioden over den hidtidige normerede faste arbejdsstyrke på fire medarbejdere: En arkivbetjent og tre universitetsuddannede historikere – stadsarkivaren, it-arkivaren og en arkivar. Som følge af de effektiviseringer der fulgte med omlægninger i forvaltningen blev et flexjob som arkivmedhjælper dog nedlagt 2010, men i slutningen af året fik Stadsarkivet mulighed for at oprette to udgiftsneutrale seniorjob-stillinger, der efterfølgende blev besat med to bibliotekarer. Herudover fik Stadsarkivet som hidtil via de forskellige beskæftigelsesordninger tilført anden udgiftsneutral arbejdskraft. Medarbejderne under disse ordninger udførte betydelige ekstraordinære opgaver for Stadsarkivet, og især universitetsuddannede historikere fik efter endt løntilskudsansættelse i vid udstrækning lønnet ansættelse andetsteds.¹⁰

Ud over de personalemæssige tilførsler udvidedes Stadsarkivets magasinkapacitet ad flere omgange. Efter udlicitering af forvaltningens kontorforsyning kunne et lagerlokale i hovedmagasinet i 2005 indrettes som magasin for Stadsarkivets samlinger af fotos, AV-materiale samt kort og tegninger. Ved overførelsen af opgaverne fra Stadslandinspektørens Kontor til Kort- og Matrikelstyrelsen overtog Stadsarkivets i 2011 desuden dette kontors kort- og tegningsarkiv og de to magasiner med kort- og fotoskabe i rådhusets vestfløj, hvor arkivet var henstillet. På samme tidspunkt opstilledes et stort antal kortskabe i hovedmagasinet og i et nyindrettet magasin under rådhusets hovedtrappe til modtagelse af yderligere kort- og tegningsmateriale fra den tekniske forvaltnings øvrige afdelinger. Yderligere 10 fotoskabe blev opstillet i hovedmagasinet i 2012, og i begyndelsen af 2013 indrettedes yderligere to magasiner i rådhusets underkælder. Stadsarkivet kom dermed til at råde over ikke færre end 10 større eller mindre arkivmagasiner fordelt på

rådhusets kælder- og tårnetager.

I forbindelse med den nævnte udlicitering kunne også et lokale i tilknytning til Stadsarkivets kontorer inddrages til kontorformål. Yderligere to kontorarbejdspladser blev dermed tilvejebragt. I 2009 gennemgik arkivets kontorer en omfattende modernisering. Alle arbejdspladserne - også på læsesalen og i magasinerne - kunne dermed opkobles til it-systemer. Dels det fælleskommunale ESDH-system først kaldet DOC2000 og senere eDoc i forskellige versioner, dels særlige arkivdatabaser.

Da registrerings- og sagsstyringsprogrammet ARKIBAS blev utilstrækkeligt og ikke muliggjorde netbaseret adgang til registreringerne af arkivsamlingerne, fotos og andet materiale, overgik Stadsarkivet i 2011 til arkivdatabasen www.fredbas.dk, en lokalt tilpasset udgave af arkivdatabasen www.starbas.dk, som Københavns Stadsarkiv havde udviklet og som en række andre offentlige arkiver i Danmark tog i anvendelse. Basen rummede et særligt modul til styring af afleveringssager samt et system til registrering af såvel kommunale som private arkivfunds. Ved overførelsen af Hovedbibliotekets lokalsamling og dermed også dennes historiske billedsamling i 2012 overtog Stadsarkivet samtidig det netbase-rede registreringssystem www.frederiksbergbilleder.dk til billedregistrering. Af hensyn til personalets anvendelse af de nye registreringssystemer udarbejdedes særlige interne vejledninger som supplement til de tre eksisterende arbejdsmanualer.

Mens Stadsarkivet siden oprettelsen i 1953 havde været underlagt Sekretariatet for Den Økonomiske Forvaltning, senere Økonomidirektoratet, blev det ved nedlæggelsen af direktoratet og overførelse af dets ressort til en række fællessekretariatet i 2004 omdannet til en selvstændig enhed med direktørreference og sammen med andre enheder en del af den nye funktion Fælles Service. Ved omlægningerne af hele kommunens forvaltning i 2009 fortsatte Stadsarkivet som afdeling under den nyoprettede forvaltning, Serviceområdet, for sammen med bibliotekerne og svømmehallen at blive en selvstændig institution under Kultur- og Fritidsafdelingen efter dennes overførelse til Serviceområdet i 2011. Samlet førte de omfattende ændringer af forvaltningsstrukturen til, at Stadsarkivet fik den mere centrale placering i den kommunale organisation, der svarede til dets rolle i forhold til kommunens forvaltninger og institutioner og i byen som helhed.¹¹

Samlinger og magasiner

Den nyordning og -registrering af Stadsarkivets 13 hyldekilometer store stambestand af kommunale og private arkivfunds, der påbegyndtes i midten af 90'erne, kunne afsluttes i løbet af 2010. I kraft af den øgede anvendelse af digitale administrationssystemer i kommunens forvaltning og kortere kassationsfrister for de af forvaltningens og institutionernes arkivalier, der ikke skulle bevares, modtog Stadsarkivet fra 2005 ikke længere kassationsarkivalier til deponering. Stadsarkivet kunne derved samtidig påbegynde afviklingen af de særlige kassationsafsnit,

der var opbygget til opbevaring af arkivalier, som skulle afvente kassation inden for 10-20 år. Efter overførslen af næsten en hyldekilometer selvangivelser, der ikke skulle bevares, til SKATs særlige magasin i Maribo var afviklingen i det store hele gennemført i 2008. Kun 50 hylde-meter af den samlede magasinkapacitet skulle derved fremover afsættes til deponering af kassationsarkivalier med særlig højt ansatte kassationsfrister, ligesom der blev frigjort knapt 3 hyldekilometer til den tilvækst af bevaringsarkivalier, der måtte forventes i den kommende 10-årsperiode.

Frem til 2013 blev en betydelig del af den ledige magasinkapacitet da også inddraget til opstilling af de meget omfattende afleveringer, som Stadsarkivet modtog. Fra den kommunale forvaltning drejede det sig om løbende afleveringer af store arkivserier, hvor kloak- og spildevandssager og byggesager var blandt de største. Hertil kom arkiverne efter nedlagte forvaltninger og afdelinger – bl.a. Levedsmiddelkontrollen, Stadslandsinspektørens Kontor, Skattedirektoratet/Skatteafdelingen, Personaleuddannelsescentret, Rådhusarkitektens Kontor samt Folkeregisteret. Institutionsområdet fulgte efter med omfattende arkivafleveringer fra skoler, daginstitutioner SFO'er, gymnasier, lejrskoler og feriekolonier, ungdomsklubber og -skole, VUC, svømmehal, hovedbibliotek, filialbiblioteker, plejehjem, børnehjem, familieinstitutioner, forsyningsselskabet, brandvæsenet samt begravellesvæsenet. Afleveringsaftalen med Frederiksberg Hospital resulterede endelig i at hovedparten af arkiverne efter de enkelte afdelinger blev afleveret. Periodisk spændte den kommunale organisations arkivafleveringer fra starten af 1700-tallet og frem til afleveringstidspunktet efter årtusindeskiftet.

Men også fra private givere modtog Stadsarkivet større arkivmængder. Blandt de største blev arkiverne efter Frederiksberg Boligselskab/Boligfond, Frederiksberg forenede Boligselskaber, Frederiksbergs Kommunale Funktionærers Boligforening, Frederiksberg Kommunelærerforening, Frederiksberg Kommunalforening, Frederiksberg Rotary, Det kgl. danske Haveselskab, Grænseforeningens lokalafdeling samt sports- og idrætsforeninger som f.eks. Københavns Boldklub og Frederiksberg Idrætsunion. Herudover afleveredes arkiver efter enkeltpersoner, private institutioner og virksomheder – bl.a. Geismars Væverier, flere arkitekt- og landinspektørfirmaer, Frederiksberg Bladet samt de frederiksbergske lokalaviser, der også fulgte med overførelsen af Hovedbibliotekets lokalsamling. Tidsmæssigt omfattede de private afleveringer perioden fra starten af det 19. århundrede og ligeledes til årene efter år 2000.

Selv om de modtagne afleveringer alene omfattede arkivalier, der skulle bevares, og dermed ikke skulle gøres til genstand for bevarings- og kassationsbehandling, medgik der meget betydelige personaleressourcer til ordning, pakning, mærkning

Arkivbetjent BA Jan Bøisen og Jørgen Lave Petersen kører i 2011 afleverede arkivalier nedad trappen ved Rådhusets forhal til kassations- og bevaringsvurdering, ordning, registrering, pakning og mærkning i stadsarkivet. Frederiksberg Stadsarkiv.

og registrering af arkivalierne i de anvendte arkivdatabaser - først ARKIBAS og siden www.fredbas.dk.¹²

I begyndelsen af 2013 havde de kommunale og private arkivfonds fået et sådant omfang, at de lagde beslag på en så stor del af Stadsarkivets samlede magasin-kapacitet på godt 16 hyldekilometer, at der kun stod knapt 500 hylde-meter tilbage til de kommende års arkivafleveringer. Ud over arkivet efter Frederiksbergs første grundejerrepræsentation (1765-1842) og de sognekommunale arkiver efter Frederiksberg-Hvidovre (1802-1858), omfattede samlingerne nu arkiverne efter forvaltninger, afdelinger og kontorer under Frederiksberg kommune fra 1858 og frem til efter årtusindeskiftet – nogle endda arkivalier helt tilbage til midten af 1600-tallet. Herudover arkiverne efter samtlige kommunale institutioner fra 1812 til efter år 2000 samt 467 privatarkiver fra midten af 1700-tallet til op i 1990'erne - fordelt

Foto herunder: Også i 2010 blev der foretaget mange kassations- og bevaringsvurderinger, registreringer etc. af afleverede papirarkivalier ved stadsarkivarens bord. Frederiksberg Stadsarkiv.

på 109 foreningsarkiver, 101 arkiver efter ikke kommunale institutioner, 82 virksomhedsarkiver og 175 personarkiver.

Ved siden af de meget omfattende arkivfundsafleveringer modtog Stadsarkivet frem til starten af 2013 samtidig en række betydelige afleveringer af andet materiale. Ved overførelsen af Hovedbibliotekets lokalsamling i 2012 fulgte en billedsamling på godt 30.000 enheder, hvoraf ca. 10.000 allerede var registeret i og udlagt på www.frederiksbergbilleder.dk. Samlingen supplerede Stadsarkivets hidtidige emneregistrerede samling af ca. 40.000 fotos, ca. 15.000 glasbilleder, dias, fotoplader m.m. samt ca. 10.000 digitale billeder. I årene 2011-2012 blev de overførte 20.000 ikke-registrerede fotos fra nævnte lokalsamling samt Stadsarkivets fotos digitaliseret. I slutningen af 2012 påbegyndtes registrering og udlæggelse på www.frederiksbergbilleder.dk af Stadsarkivets nu helt integrerede og emneregistrerede billedsamling på omkring 100.000 enheder fra 1700-tallet og til efter årtusindeskiftet.

Med den overførte lokalsamling fulgte også et mindre antal filmspoler og lakplader tilbage fra 1930'erne. Materialet blev integreret og emneregistreret i Stadsarkivets sekvenssamling, der dermed ved indgangen til 2013 kom til at bestå af 18 store filmspoler, 130 video- og dvd-kassetter, 600 kasettebånd og lakplader omfattende film og tale fra det meste af det 20 århundrede. Herudover modtog Stadsarkivet i 2011 Stadslandinspektørens Kontors store kort- og tegningsarkiv, og fik på samme tid en betydelig mængde planer og tegninger fra bl.a. Stadsgartnerens Kontor, FK-ejendom og den tidligere Ingeniør- og Arkitektafdelingen. Det omfattende materiale blev emneregistreret og henlagt i de magasiner og kortskabe, der var etableret til formålet, og medførte, at Stadsarkivets særlige KTP-samling i 2013 kom til at bestå af ca. 50.000 kort, tegninger og planer dækkende perioden fra starten af 1700-tallet til 1990'erne.

Overførsel af Hovedbibliotekets lokalsamling bevirkede endvidere, at Stadsarkivet overtog samlingen af litteratur, artikler og småtryk om Frederiksberg samt en særlig udklipssamling om byen fra perioden 1826-2009. De tilførte samlinger opstilledes i et magasin, der var blevet frigjort i 2005, og udgjorde et væsentligt supplement til den store samling af biografier, topografisk litteratur, bibliografier, faghistoriske værker, andre håndbøger samt trykte kilder, som Stadsarkivet havde opbygget siden oprettelsen i 1953.

I 2012 besluttedes det, at håndteringen af kommunens kunstsamling skulle overgå til Stadsarkivet. De ca. 1.000 malerier, stik, litografier og reproduktioner fra omkring år 1800 til ca. 1995 var enten sikkerhedsophængt på rådhusets kontorer eller deponeret i udstillingsbygningen Møstings Hus' kælderetage. Med henblik på overførelse af de deponerede værker og for blandt disse at udskille en særlig byhistorisk del med frederiksbergske motiver indrettes i begyndelsen af 2013 særlige magasiner i rådhusets underkælder.

Arkivafleveringer og afleveringsstrategier

Tilvæksten i Stadsarkivets samlinger blev - udover den overførte lokalsamling og løbende aflevering af andet materiale - genereret af de 620 arkivafleveringer, der blev gennemført siden 1996, tabel 4. Heraf kom knapt 40 procent fra private givere og var udtryk for den systematiske indsamling af privatarkiver, som Stadsarkivet indledte på samme tidspunkt. Størstedelen af afleveringerne, i antal og navnlig i omfang, stod den kommunale organisation dog bag. Afleveringsaftalerne blev indgået i forbindelse med nedlæggelse eller sammenlægning af institutioner og administrative enheder eller i forbindelse med de særlige arkivtilsyn.

Efter etableringen af fjernarkiver til forvaltningerne og implementeringen af arkivmanualen for hele den kommunale organisation gennemførtes således fra år 2000 hvert år arkivtilsyn i forvaltningen og med 5 års intervallerne 2001-2003, 2006-2008 og igen fra 2012 tilsvarende tilsyn på samtlige af kommunens institutioner.

Sammen med den forstærkede anvendelse af digitale administrative systemer bevirkede arkivtilsynene og de deraf afledte arkivafleveringer, at en betydelig del af de af forvaltningens papirbaserede arkivalier, der skulle bevares, i begyndelsen

af 2013 var blevet afleveret til Stadsarkivet. En del af forvaltningens særlige fjernarkivlokaler kunne derved afvikles eller kom for en årrække alene til at omfatte arkivalier, der blot afventede makulering efter de fastsatte kassationsfrister. På institutionsområdet blev samtlige bevaringsarkivalier frem til omkring år 2000 desuden sikret og afleveret til Stadsarkivet.

En afgørende forudsætning for de mange afleveringer og de i reglen succesfulde arkivtilsyn var de årligt tilbagevendende kurser, der i perioden 2000-2010 blev afholdt for forvaltnings- og institutionspersonale samt den særlige konsulentbistand og de mindre specialkurser, som Stadsarkivet gennemførte i mindre administrative enheder.

Tabel 4. Antal afleveringer af papirbaserede arkivalier, 1996-2012

	Frederiksberg Kommune	Private givere	I alt
1996	5	2	7
1997	6	2	8
1998	10	8	18
1999	8	16	24
2000	7	17	24
2001	13	15	28
2002	34	11	45
2003	27	19	46
2004	13	19	32
2005	16	17	33
2006	29	24	53
2007	39	16	55
2008	60	9	69
2009	17	18	35
2010	29	11	40
2011	33	13	46
2012	34	23	57

Foto til venstre: Ved kulturnatten i 2011 blev afleveringer fra Stads- Landinspektørens kontor præsenteret og studeret af borgerne på Stadsarkivets læsesal. Tidl. teknisk ekspeditionssekretær Kaare Christiansen viste sin samling af instrumenter til landmåling og korttegning. Frederiksberg Stadsarkiv.

I takt med de gennemførte arkivafleveringer og forvaltningens anvendelse af digitale administrative systemer kunne Stadsarkivet fra 2011 koncentrere denne virksomhed til udelukkende at omfatte institutionsområdet, ligesom forvaltningens behov for oplysninger fra meget nye arkivalier blev reduceret. Følgelig kunne det tidligere omfattende udlån af arkivmateriale til tjenstligt brug i forvaltningen på samme tid nedbringes og indskrænkes til ældre arkivalier til retlig eller administrativ dokumentation af mere historisk betingede forhold.

E-arkivalier

Også mere direkte kom den kommunale organisations øgede anvendelse af digitale administrative systemer til at påvirke Stadsarkivets virksomhed.

Til registrering af dokumenter og journalsager påbegyndte de enkelte forvaltnings sekretariater allerede i starten af 1980'erne elektronisk journalisering ud fra emneopdelte journalplaner. I 1992 gennemførtes en fælles journalplan, der blev taget i anvendelse i samtlige forvaltningssekretariater og en række afdelinger.

Fra 1997 blev det elektroniske journalsystem i ESDH-systemet, Doc2000, taget i brug. Den fulde anvendelse af Doc2000 som ESDH-system og dets udbredelse til styring af elektroniske journalsager med tilhørende dokumenter i hele den kommunale forvaltning blev besluttet i sommeren 2001, hvor en overordnet styregruppe under vicekommunaldirektørens formandskab blev nedsat, mens en projektgruppe arbejdede under Stadsarkivets formandskab.

I et stærkt integreret samarbejde med projektgruppens forvaltningsrepræsentanter og nedsatte arbejdsgrupper i de enkelte forvaltninger kom Stadsarkivet til at stå for den overordnede implementering af ESDH-systemet, således at sekretariater og forvaltningsafdelinger med central skanning af indkommen post anvendte systemet ud fra kommunesagsprincippet fra efteråret 2002.

Fra foråret 2004 implementeredes eDoc, en ny og mere effektiv udgave af ESDH-systemet. I modsætning til tidligere, hvor der ved behandling af samme emne tit blev oprettet flere papirsager i de enkelte forvaltninger, indebar kommunesagsprincippet, at der for hvert emne kun oprettedes én elektronisk sag, som de enkelte fagforvaltninger havde adgang til og kunne arbejde i.

Sikring af en forskriftsmæssig arkivalisk håndtering af ESDH-systemet, herunder udarbejdelse af sikkerheds-, journal- og sagsbehandlervejledning samt gennemførelsen af overgangen til KLs journalplan, blev overdraget til Stadsarkivet alene. Efter afslutningen af hver af de fireårige journalperioder fik Stadsarkivet tillige ansvaret for udarbejdelse af de særlige arkiveringsversioner, der skulle sikre bevaring af de elektroniske sager og dokumenter.

Arbejdet med ESDH-systemet stod ikke alene, idet Stadsarkivet fra 2001 samtidig fik ansvaret for bevaring af samtlige digitale arkivalier i den kommunale organisa-

tion og på den baggrund måtte oprette en it-arkivfunktion. I de følgende år fik funktionen en række stadig mere omfattende opgaver, i forbindelse med de øvrige digitale administrative systemer den kommunale organisation tog i anvendelse i form af fælleskommunale KMD-registre og -systemer og andre ESDH- og fagsystemer.

Der gennemførtes kortlægning af systemerne, og for hvert enkelt blev der taget stilling til bevaring af data, og når systemerne gik ud af almindeligt administrativt brug, produceredes særlige arkiveringsversioner med henblik på evighedsbevaring. Ved begyndelsen af 2013 havde Stadsarkivet således modtaget arkiveringsversioner for tre journalperioder af ESDH-systemet, data fra KMD-systemer tilbage til 90'erne og flere andre elektroniske registre og fagsystemer.

Da alle kommuner stod over for en fælles udfordring med hensyn til test og løbende konvertering af arkiveringsversionerne tog stadsarkiverne på Frederiksberg og i København i 2004 initiativ til etablering af Netværket Elektronisk Arkivering (NEA). Netværket kom efterhånden via de lokale stads- og kommunearkiver til at stå for disse opgaver i 24 kommuner på Sjælland og Lolland-Falster samt i Bornholm Regionskommune.

Læsesal og borgerbetjening

Udover at sikre evighedsbevaring - af dels Frederiksberg Kommunes arkivalier, som foreskrevet i bekendtgørelsernes minimumsbevaringskrav og kommunalbestyrelsens merbevaringsbestemmelser, og dels arkivmateriale fra byens foreninger, virksomheder og private institutioner - var det ved opbygningen af Stadsarkivets store samlinger helt fra midten af 1990'erne målet at stille samlingernes materialer til rådighed for borgernes benyttelse.

Læsesalen blev krumtappen i dette arbejde, og de principper der nedlagdes i forbindelse med dens åbning i efteråret 1997, blev retningsgivende for de følgende års arbejde med såvel publikumsbetjening og -vejledning, behandling af særlige forespørgsler og ind- og udlån af arkivalier fra/til andre arkivinstitutioner, som behandling af sager om adgang til arkivalier der efter arkivlovens bestemmer ikke var umiddelbart tilgængelige.

I perioden 1998-2012 modtog læsesalen over 22.000 besøg, hvortil der blev benyttet godt 51.000 arkivalieenheder – pakker, protokolbind, sagslæg, filmruller, mikrofische m.m (tabel 5). Det svarende til i gennemsnit 1.474 besøg og 3.402 benyttede arkivalieenheder pr. år.¹³ Årene fra læsesalens åbning til 2001 blev præget af en betydelig vækst i besøgsantallet, der i perioden 2001-2007 stabiliserede sig omkring 16-1700 årlige besøg, for efter en afmatning fra 2008 til 2010, på ny at lægge sig på dette niveau i 2011-2012.¹⁴

Som andre kommunale og statslige arkivinstitutioner måtte Stadsarkivet i hele denne femtenårsperioden notere et fald i andelen af slægtsforskere som følge af

netbaserede genealogiske søgefaciliteter og digitalisering af arkivgrupper af særlig relevans for denne type arkivbrugere. I modsætning til en række andre arkiver førte det ikke til et fald i antal af besøg på læsesalen. Idet det lykkedes at øge andelen af øvrige brugergrupper som borgere med interesse for deres vej, beboelseshus, kvarter eller byens historie.

En interesse der blev skærpet af den i almindelighed øgede interesse for lokalhistorie, og det større fokus på Frederiksbergs byhistorie, som Stadsarkivet gennem sin forskning og formidling også var med til at generere. Hertil kom en ny og stadig større gruppe brugere så som advokater, arkitekter og ingeniører, der erhvervsmæssigt efterspurgte det historiske dokumentationsmateriale, som Stadsarkivet kunne levere.

Folkeskolens og navnlig de gymnasiale ungdomsuddannelsers øgede krav om udarbejdelse af selvstændige elevarbejder resulterede samtidig i, at et større segment af elever benyttede læsesalen og Stadsarkivets samlinger til udarbejdelse af både mindre opgaver og større karaktergivende eksamensopgaver. Herudover benyttede et stigende antal studerende fra såvel mellemlange som lange

Tabel 5. Benyttelse af læsesal og tilknyttede funktioner, 1998-2012

	Antal besøg på læsesal	Antal anvendte arkivalieenheder*	Antal forespørgsler	Antal tilgængelighedssager
1998	692	3.504	119	2
1999	1.039	3.407	190	2
2000	1.354	3.254	213	3
2001	1.621	2.464	225	6
2002	1.624	2.143	301	5
2003	1.743	3.805	445	27
2004	1.719	3.478	431	23
2005	1.203	2.445	557	17
2006	1.686	3.258	504	9
2007	1.709	3.405	583	12
2008	1.401	6.979	603	7
2009	1.343	3.244	773	16
2010	1.435	3.020	657	17
2011	1.650	3.410	702	11
2012	1.891	3.219	684	13

*På læsesalen **Til behandling af forespørgsler

videregående universitetsuddannelser samlingerne til udarbejdelse af alt lige fra mindre øvelsesopgaver, over BA-opgaver til egentlige specialeafhandlinger. Endelig blev arkivsamlinger anvendt til en række forskningsprojekter, og Stadsarkivet kunne bidrage med materiale til flere Ph.d.-afhandlinger.

At Frederiksberg som Danmarks og Sjællands henholdsvis femte- og andetstørste bysamfund måtte tillægges en landshistorisk relevans, og samtidig en betydelig rolle i hovedstadsmetropolens udvikling i de sidste 150 år, kunne i sig selv motivere elever og studerende fra og uden for Frederiksberg til i uddannelsessammenhæng at vælge at arbejde med aspekter af byens historie.

Det forhold at Stadsarkivets samlinger trods sit betydelig omfang var mere tilgængeligt end samlingerne ved store statslige arkivinstitutioner, bevirkede tillige at der på grundlag af et mere overskueligt arkivmateriale lettere kunne skrues relevante problemformuleringer sammen i elev- og studenteropgaver. Mange af disse brugere oplevede tillige et mindre pres på læsesalen end ved de store statsinstitutioner, hvorved det akademiske personale på Stadsarkivet kunne

Foto herunder: Studerende fra Læreruddannelsen på Frederiksberg, Professionshøjskolen Metropol, arbejder i 2011 på læsesalen efter et oplæg af en arkivar. Frederiksberg Stadsarkiv.

give en mere dybtgående, individuel vejledning baseret på et indgående kendskab til alle dele af samlingerne og Frederiksbergs historie.

Til fastholdelse af omfanget af besøg på læsesalen var det også væsentligt, at åbningstiden blev udvidet med en time i eftermiddagstimerne. Hertil kom bedre publikumsfaciliteter i form af nye mikrofilmlæseapparater, trådløs netadgang for brugerne samt bedre muligheder for både før og ved besøget på læsesalen at orientere sig i arkiv- og billedsamlingerne via baserne www.fredbas.dk og www.frederiksbergbilleder.dk. Endelig fik brugerne i udstrakt grad mulighed for at tage kopier af materialet eller for at få udleveret eller tilsendt digitaliserede udgaver.

Mens antallet af ind- og udlån af arkivalier og behandlede tilgængelighedssager forblev forholdsvis beskedent, kom antallet af besvarede skriftlige forespørgsler i perioden 1998-2012 til at udvise en betydelig vækst, for i årene omkring 2010 af lægge sig på ca. 700 om året. Stigningen afspejlede såvel borgernes øgede benyttelse af læsesalen og stadig mere udbredte kommunikation gennem e-mails og andre digitale medier, som forvaltningens behov i retlige og administrative sammenhænge at få foretaget større historiske baggrundsanalyser.

Byhistorisk forskning og formidling

Et andet hovedmål for Stadsarkivet blev, allerede fra reorganiseringens igangsattes i midten af 1990'erne, at forske i og formidle Frederiksbergs byhistorie på grundlag af de eksisterende samlinger og den tilvækst af arkivmateriale, der ville følge af institutionens øvrige virksomhed

Fra Stadsarkivets etablering i 1953 og frem til 60-års jubilæet i 2013 kom dets medarbejdere, mens disse var tjenestegørende ved institutionen, til at stå bag ikke færre end 201 bog- og artikelbidrag - se appendiks. Fordelt på 38 i reorganiseringsårene 1996-2002 og 142 i tiden fra 2003 - samlet 180 bidrag siden reorganiseringen blev påbegyndt over 17 år tidligere. Den helt overvejende del af bidragene omfattende Frederiksbergs historie og i et vist omfang arkivforhold og -teori.

Herudover bidrog to arkivarer i fritiden med bøger og artikler inden for deres øvrige forskningsområder. I 2006 forsvarede stadsarkivaren ved Københavns Universitet en ph.d.-afhandling om boligforhold og -politik i udvalgte danske byer i perioden 1850-1930 og publicerede siden ansættelsen ved Stadsarkivet i 1995 i alt 18 andre bøger og tidsskriftsartikler om emnet. Herudover publicerede en anden arkivar siden 2007 21 artikler om besættelsestiden og Vendsyssels historie.

Foto til højre: Borgere studerede en sektion af Stadsarkivets plancheudstilling i 2010, hvor 1700-tallet var emnet for Golden Days. Frederiksberg Stadsarkiv.

En række arkivarer stod i perioden 2003-2012 desuden bag et stort antal byhistoriske artikler i Frederiksberg Bladet, på Stadsarkivets hjemme- og Facebookside samt på andre historiske hjemmesider - f.eks. www.hovedstadsarkiver.dk, www.historie-online.dk og Kulturstyrelsens www.kulturarv.dk/1001fortaelinger.

Hertil føjede sig en række større eller mindre borgerfoldere udarbejdet i anledning af nogle af Stadsarkivets udstillinger, byvandring og øvrige arrangementer. I perioden gennemførtes således 16 udstillinger om Frederiksbergs historie som helhed, eller om forskellige sider eller perioder af byens historie. F.eks. om dens jernbanelinjer, befrielsen i 1945, kvindernes kommunale valgret, kommunehistorien, Frederiksberg Slot, sporvogne og busser i byen, erhvervsudvikling, boligskaber, brandvæsenet, rådhuset, forbrændingsanstalten og den tidlige miljøpolitik, det stigende befolkningstal og falkonervæsenet.

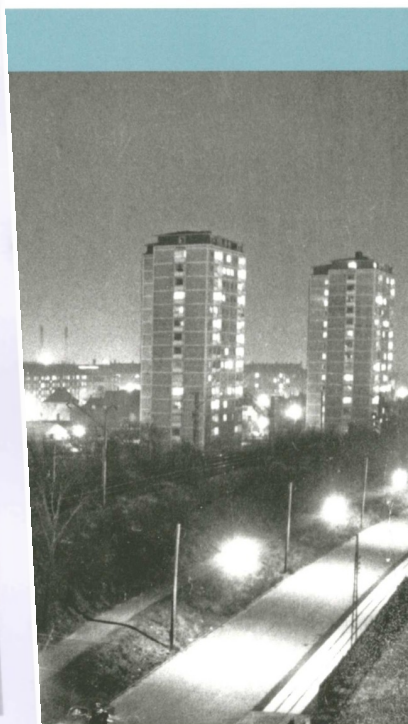
Stadsarkivet stod også bag udstillinger i byens rum om fabrikker i forbindelse med industrikulturens år i 2007, ligesom byens rum bliver indtaget hvert år når Golden Days løber af stabelen som i 2010 med temaet 1700-tallet, og i Golden Days 2012, hvor der var fokus på 1950'erne i hele hovedstadsmetropolen. I samme periode stod Stadsarkivets arkivarer bag 74 foredrag og forelæsninger om arkivforhold og -teori, økonomisk og social historie og lokalhistorie i almindelighed,

bro

1950'erne

FREDERIKSBURG GENNEM TIDERNE 35
2012

"Frederiksberg'eren", halvårsskriftet for Historisk-Topografisk Selskab for Frederiksberg. Samme selskabs årbog, "Frederiksberg gennem tiderne". Stadsarkivets medarbejdere har i en lang årrække leveret en betydelig del af manuskripter til selskabets publikationer.

samt både de lange linjer i Frederiksbergs historie og sider og perioder heraf.

Virksomheden omfattede en række offentlige og private institutioner, forskellige foreninger, menigheder, lokalhistoriske foreninger, aftenskoler, oplysningsforbundhøjskoler, arkivorganisationer, Folkeuniversitetet, Københavns Universitet, Informationsvidenskabelige Akademi (tidligere Danmark Biblioteksskole) samt Frederiksberg Seminarium. For tilsvarende grupper gennemførtes tillige i årene 2003-2012 38 byvandring .

Arrangementsvirksomheden omfattede 10 særlige arrangementer ved periodens kulturnætter i oktober samt henholdsvis 6 og 2 arrangementer ved de årlige tilbagevendende Arkivernes Dag og Historiens Dag. Stadsarkivet blev desuden med en stand repræsenteret ved hvert af de halvårige velkomstmøder for nye borgere i rådhushallen, ligesom det med udstillingsmateriale, foredrag, bog- og artikeludgivelser, borgerfoldere, byvandring eller guidede busture var en central aktør ved de historiske arrangementer kommunen stod bag eller deltog i.

På Arkivernes Dag i november 2004 blev der holdt foredrag udendørs ved Frederiksberg Brandvæsens udrykningskøretøjer kombineret med udstillinger, foredrag og videoer indendørs på Stadsarkivet.

Størst var arrangementerne ved 150 året for Frederiksbergs omdannelse til en købstadskommune i sommeren 2008, men Stadsarkivet ydede også betydelige bidrag ved rådhusjubilæet i 2003 og Golden Days festivalerne i 2010-2012.

Herudover gennemførte Stadsarkivet i perioden 42 mindre, lukkede specialarrangementer for folke- og gymnasieskoleklasser, studerende, arkivorganisationer, slægtsforskerforeninger samt mere afgrænsede borgergrupper på og uden for Frederiksberg.

Til Stadsarkivets formidlingsvirksomhed føjede sig tillige speak og manuskripter om Frederiksbergs historie i to rækker af radioudsendelser ved Radio Storkøbenhavn i 2005 og Den 2 Radio i 2008 samt til fire programmer udsendt af Frederiksberg Lokal TV. Faglige kommentarer og indslag om byens historie blev samtidig leveret til tre artikler i hovedstadspresen og fire tv- og radioprogrammer udsendt af DR, TV2 og argentinsk tv.

Endvidere ydede Stadsarkivet historisk konsulentvirksomhed i forbindelse med Kommuneplan-2009, andre kommunale udgivelser og aktiviteter samt i forhold til kommunens organisation i øvrigt.

I takt med den teknologiske udvikling fik digital formidling af Frederiksbergs byhistorie en stadig mere central rolle i Stadsarkivets virksomhed. Allerede ved etableringen af kommunens hjemmeside i 2001 fik Stadsarkivet sider på denne under www.frederiksberg.dk/stadsarkiv. Siderne udbyggedes løbende i de følgende år, og kom til at omfatte et betydeligt materiale i form af korte og længere fremstillinger af byens historie suppleret med et omfattende billedmateriale, tekster og vejledning til et større antal byvandring, samt oplysninger om Stadsarkivet og dets samlinger.

Samtidig indlagdes audiowalks til to af byvandringerne, de radio- og tv-udsendelser om byens historie, som Stadsarkivet havde medvirket til, samt under

Foto på forrige side: På byvandring med Forum i baggrunden lyttes der til arkivar cand. mag. Helga Mohr, der beretter om Sankt Markus Kirkes historie. Byvandringen i september 2011 var et arrangement i forbindelse med årets Golden Days.

Foto herunder: Guidede, historiske busture om 1950-erne på Frederiksberg ved Golden Days 2012 var så populære, at der blev kørt ekstrature. Her ses Frederiksberg Rådhusplads som busholdeplads for en dag.

www.byenibyen.frederiksberg.dk en særlig præsentation af Stadsarkivets store samlinger af film fra det meste af det 20. århundrede. Som supplement til hjemmesiden etablerede Stadsarkivet i 2006 sammen med Rigsarkivet, Københavns Stadsarkiv og flere mindre arkivsamlinger i hovedstaden portalen www.hovedstadsarkiver.dk og fik i 2009 sin egen Facebookside.

Adgang til Stadsarkivets arkiv- og billedsamling via henholdsvis www.fredbas.dk og www.frederiksbergbilleder.dk blev tillige en del af den digitale formidlingsvirksomhed, der fik et yderligere løft af det projekt til digitalisering af Frederiksbergs kulturarv, som kommunen igangsatte i 2011.

Foto herunder: Studerende fra Professionshøjskolen Metropol får i 2012 vejledning i brug af databaser som www.fredbas.dk, www.frederiksbergbilleder.dk og meget andet på Stadsarkivets læsesal.

Foto på næste side: Nogle af de mange smukke bogbind på Stadsarkivets læsesal i december 2010 efter en vandskade. Ved afrensning af graffiti på Rådhusets facade blev vandtrykket så stort, at vandet trængte gennem muren, hvor Lovtidende 1871-1992 netop stod på bagvæggen. Heldigvis led bøgerne ikke større skade, end at de efter en tørreperiode igen kunne opstilles på læsesalens reoler.

I første omgang digitaliseredes som følge af digitaliseringsprojektet hele billedsamlingen, og Stadsarkivet kunne fra slutningen af 2012 begynde at udlægge det store materiale på ovennævnte billedplatform. Samme år begyndte Stadsarkivet pilotprojekter med historieformidling i byrummet ved hjælp af QR-koder og overblending af nutidsbilleder med historiske fotos på www.historypin.com.

Andre opgaver

Digitaliseringsprojektet var en følge af budget 2011, hvorefter der i de efterfølgende år afsattes en halv million kr. årligt til både digitalisering og formidling af Frederiksberg kulturarv. Stadsarkivet, blev ansvarlig for projektet, der ud over dette kom til at omfatte den såkaldte Bakkehussamling på Frederiksberg Hovedbibliotek, samt byens tre museer—Storm P Museet, Revymuseet og Bakkehusmuseet.

I 2011 formuleredes en samlet handleplan for projektet, og der gennemførtes den første store scanning af to-dimensionelt materiale ved de enkelte institutioner. Disse scanninger blev fortsat i 2012 og suppleredes med de første affotograferinger af genstande på museerne.

Samtidig blev der lagt en samlet strategi for digitaliseringsprojektets formidlingsdel, hvorefter de enkelte institutioner tilrettelagde forskellige formidlingspilotprojekter på baggrund af de digitaliserede materialer. For at fremme institutionernes samarbejde omkring fælles formidlingsprodukter oprettedes endelig platformen "Byfortællinger", hvor det første produkt "Opgangen" lanceredes i begyndelsen af 2013.

"Opgangen" byggede på materiale fra de projektdeltagende institutioner, og gav med billeder og lyd et tidsbillede af Frederiksberg i det 20. århundrede på grundlag af konstruerede, men dokumenterbare, historier fra 10 forskellige lejligheder i "Opgangen" - i en fiktiv frederiksbergsk etageejendom.

Fra 2012 overtog Stadsarkivet endvidere sekretariatsfunktionen i Historisk-Topografisk Selskab for Frederiksberg. Selskabet oprettedes i 1944 og fik som Frederiksbergs lokalhistoriske forening til formål at fremme interessen for byens historie gennem forskellige medlemsarrangementer og udsendelse af årbogen "Frederiksberg gennem tiderne". Udgivelsesvirksomheden suppleredes fra midten af 1990'erne med halvårsskriftet "Frederiksberg'eren".

Af andre tillagte opgaver fungerede Stadsarkivet i årene 2001-2007 som praktiksted for historiestuderende fra Københavns Universitet. De studerende, der fulgte det særlige eksamensmodul "Arkiv og Museum", fik som samlede hold i efterårssemestrene bl.a. teoretisk introduktion til det danske arkiv- og museumsvesen og fulgte i den forbindelse et kort introforløb på Stadsarkivet.

I forårssemestrene blev de studerende i 3 måneder enkeltvis udsendt til særlige praktikophold bl.a. ved hovedstadens statslige arkiver og to stadsarkiver. Ved Stadsarkivet fik den udsendte student selvstændig kontorarbejdsplads og oplæring i de funktioner, som en arkivar almindeligvis skulle varetage. Ved slutningen af praktikopholdet udarbejdede den studerende en karaktergivende eksamensopgave på basis af arkivalier fra Stadsarkivet.

For at fremme samarbejdet med andre institutioner og organisationer på arkivområdet og inden for by- og kulturhistorie var det for kommunen endelig afgørende, at Stadsarkivet allerede fra reorganiseringens igangsættelse i midten af 1990'erne lod sig repræsentere og deltog aktivt i sådanne sammenhænge.

Stadsarkivaren var således medlem af bestyrelserne for Historisk Topografisk Selskab for Frederiksberg og dets arbejdsudvalg (fra 1997), Stadsarkivarforeningen (1997-2000), Hovedstadsområdet Kulturhistoriske Arkivar (fra 1998-2013), Organisationen Danske Arkiver (fra 2008) og danskebilleder.dk (fra 2012) og repræsenterede Frederiksberg Kommune og/eller arkivorganisationer i Kulturmiljørådet for København og Frederiksberg (2001-2005), Statens Arkivers Kommune-udvalg (2002-2009) og Statens Arkivers Privatarkiudvalg (fra 2012).

Desuden var stadsarkivaren fagfællebedømmer af tidskriftsartikler og bøger (siden 2004), anmelder i forskellige tidsskrifter (siden 1998), udpeget medlem af Komité for Dansk Byhistorie (siden 2008), medvirkende ved planlægningen af Masteruddannelsen i Informationsforvaltning ved Aalborg Universitet (2008-2010), beskikket censor ved Informationsvidenskabeligt Akademi (siden 2011) samt sekretær for Historisk-Topografisk Selskab for Frederiksberg (2012).

Den ene af IT-arkivarerne har endvidere været medlem af bestyrelsen for Historisk-Topografisk Selskab for Frederiksberg og dets arbejdsudvalg (2007-2012), styrelsen for NEA (2006-2012) og forskellige arbejdsudvalg under Statens Arkivers Kommune-udvalg (2007-2012), mens en af arkivarerne har været medlem af bestyrelsen for Arkivforeningen, siden 2011 dets formand.

Foto herunder: Vicedstadsarkivar, cand.mag. Lars Schreiber Pedersen i færd med at opsætte skilte med QR-koder på Frederiksberg Allé marts 2012.

2020

I årene op mod tresårsjubilæet i 2013 har Stadsarkivets virksomhed på en lang række områder undergået forandringer, der peger videre frem – i første omgang frem mod 2020, der af mange planlæggere sættes som pejlemærke.

Digitaliseringen af sagsbehandlingen og arbejdsgangene i den resterende del af forvaltningen vil således fortsætte og blive afsluttet inden for ganske få år, ligesom der på institutionsområdet samtidig må forventes indførelse af administrative ESDH-løsninger ved siden af eksisterende og nye fagsystemer til løsning af de institutionsspecifikke opgaver. For Stadsarkivet vil forvaltningens og senere institutionernes totale digitalisering føre til to store udfordringer.

Stadsarkivets it-arkivfunktion vil få tilført yderligere opgaver med at kortlægge eksisterende og udgåede systemer, bevarings- og kassationsbedømmelse af data herfra, fremstilling af arkiveringsversioner af systemer med data, der skal bevares samt test og konvertering heraf via samarbejdet med NEA. Herudover vil følge

Foto herunder: Seminardeltagere i en pause i Frederiksberg Rådhushal under Arkivforeningens og Frederiksberg Stadsarkivs heldagsseminar om digitalisering af den arkivalske kulturarv i 2011. Frederiksberg Stadsarkiv.

betydelige opgaver ved genrejsning af data fra arkiveringsversionerne, når der forventeligt fra såvel forvaltning, institutioner og borgere vil blive en øget efterspørgsel som følge af den øgede digitale arkivhenlæggelse af nyere data.

Herudover vil det for Stadsarkivet være en helt afgørende opgave at sikre aflevering af de papirbaserede arkivalier der skal bevares, og som stadig står tilbage i forvaltningen og ude på institutionerne. Stadsarkivet vil således i 2013-14 få gennemført aflevering af de bevaringsarkivalier, der fortsat henstår i forvaltningernes tilbageværende fjernarkiver, og som ellers udgår af almindelig administrativt brug i forbindelse med digitaliseringen af den sidste del forvaltningen.

Samtidig er det planen frem til 2018 at sikre aflevering til Stadsarkivet af alle arkivalier, der skal bevares, fra samtlige af kommunens institutioner. Udover betydelige administrative ressourcer der vil medgå til afleveringsarbejdet, må Stadsarkivet i samme periode disponere over arbejdskraft til ordning, pakning, mærkning og registrering i www.fredbas.dk af de modtagne papirarkivalier.

Foto herunder: Forskningschef ved Det Kongelige Bibliotek, dr. phil. John T. Lauridsen holder foredrag i Arkivforeningen i 2012 om Werner Bests korrespondance 1942-45. Rigsarkivet, Harsdorffsalen. Frederiksberg Stadsarkiv.

For tiden frem til 2020 er det således Stadsarkivets mål, at kommunens organisation bliver tømt for bevaringsarkivalier på papir, at Stadsarkivets opgaver i forbindelse med arkivtilsyn i forvaltning og institutioner og undervisning af sammes personale i arkivdannelse udfases samtidig med, at Stadsarkivet fortsat sikrer bevaring, aflevering og anvendelse af den kommunale organisations nu fuldt digitaliserede arkivdannelse.

For samme periode er det endvidere Stadsarkivets mål at øge indsatsen for aflevering af private arkivalier og andre materialetyper, samt yderligere at styrke Stadsarkivets rolle i forhold borgerne gennem læsesalsfunktionen og formidling af Frederiksbergs byhistorie.

Større og mindre virksomheder er gennem mange årtier blevet oprettet og nedlagt eller er flyttet ind og ud af Frederiksberg. Det samme gælder foreninger og private institutioner. I modsætning til offentlige arkivalier er der ikke lovkrav om, at private arkivalier skal bevares og afleveres til arkiv. For at sikre bevaring af den del af byens lokale kulturarv, som foreningslivet, virksomhederne og de private institutioner repræsenterer, er det afgørende, at Stadsarkivet fortsat sikrer de arkivalske spor, der er afsat herfra. En målrettet og systematisk indsamlingskampagne, med henblik på sikring af tilbageværende private arkivalier med tilknytning til Frederiksberg - og andre materialetyper - vil derfor have en central plads i Stadsarkivets virksomhed i de kommende år frem til 2020.

Betydelige ressourcer vil i de kommende år medgå til ordning og registrering af både dette materiale, og navnlig af de dele af samlingerne, der i jubilæumsåret 2013 står over for en mere gennemgribende digital tilgængeliggørelse på nettet.

I den sammenhæng vil læsesalen og de funktioner der er knyttet hertil, i de kommende år fortsat være omdrejningspunkt. Læsesalen vil stadig være det sted, hvor borgeren henvender sig for at arbejde med arkivmateriale om Frederiksberg, om det så er til slægtsforskning, af interesse for sit hus og kvarter eller sin by, til skole- eller studiebrug eller til mere videnskabelige projekter.

Men læsesalen og det omgivende areal vil også blive tilpasset tidens forventninger og behov. Der vil således her kunne ophænges store tv-skærme og opstilles montre, hvor forskellige byhistoriske materialer og genstande som skiftede udstillinger kan vises for borgerne. Herudover tænkes etablering af faciliteter for visning af formidlingsprodukter på tablets, projektarbejde, særlige arrangementer og en frivillig borgerindsat ved registrering af Stadsarkivets billedsamling.

Et andet omdrejningspunkt i forhold til borgerne vil fortsat være forsknings- og formidlingsvirksomheden. Stadsarkivet ser en afgørende sammenhæng mellem byhistorisk forskning og formidling og vil i de kommende år fastholde en del af

den hidtidige formidlingsvirksomhed i erkendelse af værdien af traditionelle bog- og artikeludgivelser, udstillinger og den helt særlige personlige kontakt, der opnås mellem formidler og tilhører ved foredrag, byvandring og borgerarrangementer. Aktiviteterne vil dog blive udvidet med digitale formidlingsinitiativer.

Allerede i 2013 vil Stadsarkivet lancere nye og udvidede udgaver af både sin egen og digitaliseringsprojektets hjemmeside, og et byhistorisk erindringsværksted, hvis videoproduktioner vil blive udlagt på nettet. Herefter vil følge digitale formidlingsprodukter om sider og perioder af Frederiksbergs historie tilpasset forskellige bruger-grupper. I den forbindelse er det målet at opbygge en byhistorisk skoletjeneste, der med forskellige materialetyper, opgaveforslag og undervisningsforløb og –vejledninger vil rette sig mod folke- og gymnasieskolen.

Noter

¹ Bjørn Kornerup (1896-1957), cand. theol. et dr. theol. 1921-1925 ansættelser ved Det kgl. Bibliotek, De forenede Kirkeskoler og Rigsarkivet. 1925-1931 underarkivar ved Landsarkivet for Nørrejylland og Rigsarkivet. 1931-1946 arkivar af anden grad. Fra 1946 overarkivar og leder af Rigsarkivets 2. afdeling og 1951 kgl. ordenshistoriograf. Sigurd Jensen (1912-1981), cand.mag. et dr.phil. 1939-1956 arkivar ved Rigsarkivet. 1956-1979 stadsarkivar ved Københavns Stadsarkiv.

² Ganske vist var der i slutningen af 30'erne som en del af læsesalens samlinger på byens nyopførte hovedbibliotek etableret en lokalsamling med tæt tilknytning til det stedlige historiske og topografiske selskab, men den bibliotekstilknyttede samling havde ingen egentlig arkivfunktion, og rummede alene topografisk og lokalhistorisk litteratur og en billedsamling under opbygning.

³ Mandtalslister tilbage fra 1870'erne forblev foreløbig fortsat deponeret på domhusets loft, og der blev ikke truffet aftale om aflevering af arkivalier fra så væsentlige forvaltninger og afdelinger som Hospitalsvæsenet, hvis arkiv blev tilbage på Frederiksberg Hospital, Bygningsinspektoret og Stadslandinspektørens Kontor.

⁴ Af de større institutionsafleveringer var bl.a. arkiverne efter Frederiksberg Kommunes Fortsættelseskursus, Sekretariatet for Storkøbenhavns Mælkeudvalg og Frederiksberg Gasværk, 1964.

⁵ Efter vor tids bevaringspolitik kan det undre, at planen gav bemyndigelse til kassation af selvangivelser og forsørgelsessager, herunder børneværnsager. Social- og økonomisk historiske emnekredse var allerede slået an i historieforskningen i 50'erne og 60'erne, og fik under indtryk af den materialistiske tilgang til faget navnlig i 70'erne og 80'erne en central placering. Selv om de vide kassationsbeføjelser på disse områder heldigvis aldrig blev gennemført i fuldt omfang, syntes ambitionerne om en fremtidsrettet bevaringspolitik ikke at have holdt helt stik.

⁶ Stadsarkivets oprettelse og udvikling i perioden 1951-1967 belyses ud fra J. Boisen Schmidt: Et nyt Stadsarkiv, Arkiv, Samhælle och Forskning, Stockholm, 1954, s. 66-69. Samme: Inventar til kommunale arkiver, Købstadsforeningens Tidsskrift, 15. august 1954. Samme: Om mikrofotografering af kommunale arkiver, Købstadsforeningens Tidsskrift, 1. september 1954. Samme: Lad os få gode arkiver, Arkitektens Ugehæfte, 1955, Årg. 57, s. 34. Samme: Om kassationer i kommunale arkiver, Købstadsforeningens Tidsskrift, 15. marts 1955. Samme: En ny arkivplan for kommunerne, Købstadsforeningens Tidsskrift, 1. august 1955. Samme: Frederiksberg Stadsarkiv, Nordisk Arkivnyt, 1957, s. 2-3. Samme: Frederiksberg Stadsarkiv, Afhandlinger om arkiver. Ved Rigsarkivets 75-års jubilæum 1964, 1964. Frederiksberg Kommune, Kommunalbestyrelsens forhandlinger, 1944-45, s. 202-203, 1953-54, s. 4-5 og 1966-67, s. 287-288. Frederiksberg Kommune. Årsberetninger, 1953-54, s. 255-256, 1954-55, s. 264-266, 1955-56, s. 282-84, 1956-57, s. 355-57, 1957-58, s. 350-52, 1958-59, s. 331-33, 1959-60, s. 31-39, 1960-61, s. 327-29, 1961-62, s. 322-23, 1962-63, s. 307-09, 1963-64, s. 298-300, 1964-65, s. 290-92, 1965-66, s. 301-02, 1966-67, s. 292-94 samt 1967-68, s. 303-05. Journalsag, J.nr. 137/1968-69, 1951-1968, Sekretariatet/Den Økonomiske Forvaltning [Frederiksberg Stadsarkiv, A 10]. Emneordnede sager: Stadsarkivets oprettelse og drift, 1951-1968. Stadsarkivets samlinger, 1960-1990. Kassation 1965-1993. Arkivmagasiner, 1961-1992. Udlån af arkivalier, 1954-1991. Personale, 1970-1994. Bogindkøb, 1957-1961. Mikrofilmning af arkivalier, 1960-1995, Frederiksberg Stadsarkiv [Frederiksberg Stadsarkiv, A 25]

⁷ Frederiksberg Kommune, Kommunalbestyrelsens forhandlinger, 1977-78, s. 688, 1979, s. 114, 1981, s. 15, 1982, s. 17-18 . Frederiksberg Kommune. Årsberetninger, 1968-69, s. 31, 1969-70, s. 31, 1972-73, s. 32, 1974-75, s. 33. Emneordnede sager: Stadsarkivets samlinger, 1960-1990. Kassation 1965-1993. Arkivmagasiner, 1961-1992. Udlån af arkivalier, 1954-1991. Personale, 1970-1994. Mikrofilmning af arkivalier, 1960-1995, Makulering, 1961-1992. Frederiksberg Stadsarkiv [Frederiksberg Stadsarkiv, A 25]

⁸ Emneordnede sager: 1992-arkivloven og en reorganisering af Stadsarkivets funktioner, 1990-1993. Bemærkninger vedr. Stadsarkivet, 1992. Rapport om Frederiksberg Stadsarkiv, 1993. Oprettelse af en stilling som arkivar/stadsarkivar, 1995. Frederiksberg Stadsarkiv [Frederiksberg Stadsarkiv, A 25]

⁹ Henning Bro: Frederiksberg Stadsarkiv, Frederiksberg'eren, marts 1997. Samme: Bevaring og kassation i Frederiksberg Kommunes arkivalier, Arkiv, 1997. Samme: Frederiksberg Stadsarkiv 50 år, Frederiksberg'eren, 2003

¹⁰ I Danmark findes ingen arkivaruddannelse. Kvalifikationerne opnås derimod ved længere konkret oplæring af historikere ved et offentligt arkiv eller større lokalarkiv.

¹¹ I forlængelse af overførelsen af Hovedbibliotekets lokalsamling til Stadsarkivet og oprettelsen af Museum Frederiksberg pr. 1.1. 2013 blev der de facto gennemført en mere entydig arbejdsdeling m.h.t varetagelsen af Frederiksbergs kulturarv, idet Stadsarkivet varetager den byhistoriske del og museet den kunst- og kulturhistoriske del. Museum Frederiksberg er en nye selvejende institution, der fusionerer Storm P. Museet, Revymuseet og Bakkehusmuseet i en statsanerkendt museumsenhed sammen med Glasmuseet Cisternerne og det tidligere kommunale udstillingshus Møstings Hus.

¹² Ved overgangen fra ARKIBAS til www.fredbas.dk medgik desuden på samme tidspunkt betydelige ressourcer til konvertering af arkivregistraturer fra den ene arkivdatabase til den anden.

¹³ Brugere af arkivlæsesale anvender som ofte flere timer dagligt på stedet, da arkivalierne ikke må hjemlånes og alene kan benyttes på læsesalen. Brugerne bestiller som hovedregel flere arkivalieenheder ved hvert besøg og kræver i de fleste tilfælde betydelig vejledning fra læsesalsvagtens side.

¹⁴ I 2012 havde læsesalen 1.891 besøg, hvortil der blev benyttet 3.210 arkivalieenheder. Besøgstallet på Frederiksberg Stadsarkiv svarer dermed nogenlunde til talstørrelserne for Landsarkivet for Sønderjylland i Åbenrå og Erhvervsarkivet i Århus. Københavns Stadsarkiv havde som følge af kommunens størrelse et højere besøgstal, men målt pr. indbygger er Frederiksberg Stadsarkivs besøgstal dobbelt så højt.

APPENDIKS

En kronologisk bibliografi over publikationer, som Stadsarkivet og enkeltpersoner, mens disse har været tjenestegørende ved arkivet, har stået bag i perioden 1953-2012.

- J. Boisen Schmidt: *Et nyt Stadsarkiv, Arkiv*, i *Samhælle och Forskning*, Stockholm, 1954
- J. Boisen Schmidt: *Koleraen på Frederiksberg i Frederiksberg gennem tiderne*, 1954
- J. Boisen Schmidt: *Inventar til kommunale arkiver i Købstadsforeningens Tidsskrift*, 15. august 1954.
- J. Boisen Schmidt: *Om mikrofotografering af kommunale arkiver i Købstadsforeningens Tidsskrift*, 1. september 1954
- J. Boisen Schmidt: *Lad os få gode arkiver i Arkitektens Ugehæfte*, 1955, Årg. 57
- J. Boisen Schmidt: *Om kassationer i kommunale arkiver i Købstadsforeningens Tidsskrift*, 15. marts 1955
- J. Boisen Schmidt: *En ny arkivplan for kommunerne i Købstadsforeningens Tidsskrift*, 1. august 1955
- J. Boisen Schmidt: *Om firmaarkiver i Erhvervsliv*, december 1955
- J. Boisen Schmidt: *Tordenskjolds død i Historisk Tidsskrift*, 11. rk. IV bd. 4 hæfte, 1956
- J. Boisen Schmidt: *Frederiksberg i Danmark før og nu: Øerne* bd. III, 1956
- J. Boisen Schmidt: *Sognestyret på Frederiksberg før 1857*, 1957
- J. Boisen Schmidt: *Tjenestemænd i Frederiksberg Kommune, 1857-1957*, 1957
- J. Boisen Schmidt: *Drabet på Hans Schade 1703. En krise i Chr. Siegf. v. Plessens liv i Historisk Tidsskrift*, 11. rk. V, 1957
- J. Boisen Schmidt: *Frederiksberg Stadsarkiv i Nordisk Arkivnyt*, 1957
- J. Boisen Schmidt: *Breve fra Johan Georg Lesser til Chr. Ludvig v. Plessen i Danske Magazin* 8. R. I
- J. Boisen Schmidt: *Overpræsidenten Carl Scheel-Plessen og helstatstanken 1863-1864 i Historisk Tidsskrift*, 11. rk. V. 4, 1958
- J. Boisen Schmidt: *Frederiksbergs historie* i J.P. Trap: *Danmark*, Storkøbenhavn, 1958
- J. Boisen Schmidt: *Kommissionerne i rådstuen for slottet 1690-1705 i Historisk Tidsskrift*, 11. rk. VI., 1960
- J. Boisen Schmidt: *Tordenskjolds død – ærlig eller uærlig duel i Historisk Tidsskrift*, 11. rk. VI., 1960
- J. Boisen Schmidt: *Fra Danehof til Folketing*, 1963
- J. Boisen Schmidt: *Norden – samlet og delt*, 1963
- J. Boisen Schmidt: *Frederiksberg Stadsarkiv i Afhandlinger om arkiver. Ved Rigsarkivets 75-års jubilæum* 1964, 1964
- J. Boisen Schmidt: *F.E. Jensen og Danmarks Radio under besættelsen*, 1965
- Henning Bro: *Fra landsby til storby*, 1996
- Henning Bro: *Buskehøj i Søllerød, Fabrik og Bolig*, 1996, nr. 1
- Henning Bro: *Foreningen Socialt Boligbyggeri, Fabrik og Bolig*, 1996
- Henning Bro [s.m.Gregers Friisberg og Søren Kolstrup]: *Produktion og fordeling i velfærdsstaten*, 2. udgave, 1997
- Henning Bro: *Frederiksberg Stadsarkiv i Frederiksberg'eren*, 1, 1997
- Henning Bro: *Bevaring af Frederiksberg Kommunes arkivalier i ARKIV*, nr. 2, 1997
- Henning Bro: *Mønsterhusene på Mariendalsvej i Frederiksberg'eren*, 2, 1997

Henning Bro: *Frederiksborgs historie på TV i Frederiksborg'eren*, 1, 1998

Henning Bro: *Bygge- og boligpolitik på Frederiksborg, 1850-1914 i Fabrik og Bolig*, 1998, nr. 2

Henning Bro: *Historisk vandalisme i Frederiksborg'eren*, marts 1999

Henning Bro [s.m. Niels Righoldt og Peter Erlitz]: *150 år med Grundloven på Frederiksborg* [Tillæg til Frederiksborg Bladet, 26. maj 1999]

Henning Bro: *Grundlovsjubilæet i '49 i Frederiksborg'eren*, 2, 1999

Henning Bro: *Frederiksborg Kommunes Medborgerkurser 1948-1973 i Frederiksborg gennem tiderne*, 1999.

Henning Bro: *Frederiksborg Folkeregister i Frederiksborg'eren*, 1, 2000

Henning Bro: *Velfærdsstaten og boligen, Dansk Forvaltningshistorie* (red.: Tim Knudsen), bd. II, 2000, s. 565-613

Henning Bro m.fl. (red.): *Over Øresund før broen. Svenskere på Københavnsegnen*, Lokalhistoriske Arkiver i Storkøbenhavn, 2000

Henning Bro [s.m. Elisabeth Bloch]: *Svenskere over Øresund i mere end 300 år i Over Øresund før broen. Svenskere på Københavnsegnen*, Lokalhistoriske Arkiver i Storkøbenhavn, 2000

Henning Bro: *Svenskere på Frederiksborg omkring århundredskiftet i Over Øresund før broen. Svenskere på Københavns egnen*, Lokalhistoriske Arkiver i Storkøbenhavn, 2000

Henning Bro: *Over Øresund i, Frederiksborg'eren*, 1, 2000

Frederiksborg Kommune – ARKIVmanual, 2000

Henning Bro, manuskript til følgende sider under "Frederiksborgs historie" på kommunens hjemmeside [www. frederiksberg. dk](http://www.frederiksberg.dk): "Fra landsby til storby", "Historien i billeder", "Rundt på Frederiksborg", "Mere om historien" samt "Frederiksborg Stadsarkiv", 2001

Henning Bro: *Frederiksborg som købstad i Frederiksborg'eren*, 1, 2001

Henning Bro [s.m. Michael Bach]: *Ude på Frederiksborg. En lokalhistorisk lystvandring gennem byen*, 2001

Henning Bro [s.m. Michael Bach]: *Mellem gammelt og nyt på Frederiksborg (Frederiksborg gennem tiderne 2001)*

Henning Bro, manuskript til TV-udsendelse om Frederiksborgs historie frem til ca. 1700, udsendt af Frederiksborg Lokal-TV i anledning af Frederiksborgs 350-års jubilæum i 2001

Henning Bro: *Byjubilæet i 1951 i Frederiksborg'eren*, 2, 2001

Henning Bro: *Frederiksborg. Storbykommunen i hovedstaden i Da København fik vokseværk* i Historiske Meddelelser om København, 2001

Henning Bro: *Fra landsby til Storby. Historiens lange linjer på Frederiksborg*, 2. Udgave, 2001

Anette Eriksen: *Christian IV's Ladegård – dansk landbrug 1600-1660 i Frederiksborg'eren*, 2, 2001

Henning Bro: *Svenske arbejdere på Frederiksborg omkring år 1900 i Fabrik og Bolig*, nr. 1. 2002

Henning Bro: *Europæiske lejekaserner i Fabrik og Bolig*, nr. 2, 2002

Henning Bro [s.m. Inger Kjær Jansen]: *Brug lokalarkiverne i, Humanist*, nr. 7, 2002

Henning Bro: *Frederiksborg-Hvidovre Fattigkommission 1802-1942 i Frederiksborg'eren*, 2, 2002

Henning Bro: *Fra fattighus til rådhus i Frederiksborg'eren*, 2, 2002

Henning Bro: *Fra fattighus til rådhus i NOTABENE*, juli 2002

Henning Bro: *Det var på Frederiksborg.... i Omslaget*, december 2002

Helga Mohr: *På vej mod en skole for alle. Om mellemskolereformen i 1903, religionskrigen på Frederiksborg og hvad siden fulgte i Frederiksborg'eren*, 1, 2002

Helga Mohr: *Doc2000 nyt, Notabene i NOTABENE, oktober 2002*

Helga Mohr: *Doc2000 nyt, Notabene i NOTABENE, december 2002*

Henning Bro: *Frederiksberg Stadsarkiv – 50 år i Frederiksberg'eren, 1, 2003*

Henning Bro: *Frederiksberg Stadsarkiv 1953-2003, 2003*

Henning Bro [s.m. Per Gents]: *Frederiksberg Rådhus (Frederiksberg gennem tiderne, 2003)*

Henning Bro [s.m. Michael Bach]: *Fra det nu forsvundne Frederiksberg, 2003*

Henning Bro: *Frederiksberg Stadsarkiv blev 50 år i Siden Saxo, september 2003*

Henning Bro: *Frederiksberg Stadsarkiv 50 år i Nordisk Arkivnyt, 2003*

Henning Bro: *Augustoprøret på Frederiksberg i 1943 i Frederiksberg'eren, 2, 2003*

Henning Bro: *Frederiksberg Stadsarkiv blev 50 i Omslaget, juni, 2003*

Henning Bro: *Rådhuset bliver 50 i NOTABENE, maj 2003*

Henning Bro: *Stadsarkivet – en rummelig arbejdsplads i kælderens dyb i NOTABENE, december 2003*

Helga Mohr: *Informationsserien. Udgivet af Statens Arkiver, 2002 i Hvem forsker hvad?, 2003*

Helga Mohr: *Frederiksberg Stadsarkiv fylder 50 år i Journalen, september 2003*

Helga Mohr: *Flink, villig og god mod de syge i Frederiksberg'eren, 1, 2003*

Helga Mohr: *Et arkitektonisk værk - mellem nationalromantik, klassicisme og modernisme, delkapitel til Frederiksberg Rådhus (Frederiksberg gennem tiderne, 2003)*

Helga Mohr: *Doc2000 nyt, Notabene i, NOTABENE, april 2003*

Helga Mohr: *Karsten Gabrielsen: Virksom flyver jeg frem. Dyreværnsforeningen Svalens historie 1897-1985 i Fortid og Nutid, nr. 1, 2003*

Rigmor Holck Friedrichsen: *"Andet end bare et rådhus", delkapitel til Frederiksberg Rådhus (Frederiksberg gennem tiderne, 2003)*

Flere af Stadsarkivets medarbejdere: *Artikler til artikelserien: Det var på Frederiksberg, Frederiksberg Bladet, 2004*

Henning Bro: *Arkivernes Dag på Frederiksberg Stadsarkiv, Omslaget, december 2004*

Henning Bro: *Det store spring – fra Doc2000 til eDoc i NOTABENE, marts 2004*

Henning Bro: *Hvorfor på Frederiksberg – og ikke i i NOTABENE, maj 2004*

Helgas Mohr: *Nu ruller eDoc i NOTABENE, april 2004*

Helgas Mohr: *Utzon fra Frederiksberg i NOTABENE, april 2004*

Helga Mohr: *Træsko til Frantz, Marie og Elisabeth i Personalhistorisk Tidsskrift, nr. 2, 2004.*

Helga Mohr: *En case: IT- arkivering i Storkøbenhavn, www.kl.dk. 2004*

Helga Mohr: *Det frederiksbergske Manhattan i Frederiksberg'eren, 1, 2004*

Bjarne Gade Johansen: *Landbruget på Ny Amager 1651-1697 i Frederiksberg'eren, 1, 2004*

Henning Bro og Helga Mohr [s.m. Michael Bach]: *Gennem veje og alleer på Frederiksberg (Frederiksberg gennem tiderne, 2005)*

Henning Bro: *Manuskript og speak til radioforedrag om Frederiksbergs historie, Radio Stor-københavn, 2005*

Henning Bro og Helga Mohr: *Boligkvalitet i 75 år. Frederiksberg Boligselskab 1930-2005, 2005*

Henning Bro: *Frederiksberg Bakke eller Valby Bakke i NOTABENE, mart 2005*

Henning Bro: *Brandvæsenet på Stadsarkivet i Frederiksberg'eren, 1, 2005*

Henning Bro: *Lyt til lokalhistorien i NOTABENE, august 2005*

Henning Bro og Helga Mohr: *Frederiksberg Boligselskab – 75 år i Frederiksberg'eren, 2, 2005*

Henning Bro: *200 år med skatten* i NOTABENE, december 2005

Helga Mohr: *De gode historier om Frederiksberg* i NOTABENE, februar 2005

Helga Mohr: *Kun frederiksborgsk vand var godt nok til Jacobsen*, www.historie-online.dk, 2005

Anette Eriksen: *Kun frederiksborgsk vand var godt nok til brygger Jacobsen* i NOTABENE april 2005

Flere af Stadsarkivets medarbejdere: Artikler til artikelserien: *Det var på Frederiksberg, Frederiksberg Bladet*, 2006

Henning Bro: *Et tilbageblik* i NOTABENE, juni 2006

Henning Bro: *Sporveje og busser på Frederiksberg gennem tiderne* i *Frederiksberg gennem tiderne*, 2006

Henning Bro: *Fra planløshed til planlægning* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2006

Henning Bro: *Boligpolitikens historie – et upåagtet forskningsområde* i *Historisk Tidsskrift*, bd. 106, hæfte 2, 2006

Henning Bro: *Boligen mellem natvægterstat og velfærdsstat* i *Arbejderhistorie*, nr. 4, 2006

Henning Bro: *Boligen mellem natvægterstat og velfærdfødsstat – bygge- og boligpolitik i tre danske bysamfund, 1850-1930*. Ph.d.-afhandling i historie, Det humanistiske Fakultet, Københavns Universitet, 2006

Helga Mohr: *Tre snit gennem Frederiksberg Hospitals historie* i *Frederiksberg gennem tiderne*, 2006

Helga Mohr: *Hemmeligt arkiv* i *Beredskab*, marts 2006

Helga Mohr: *Sikkerhedsslips og skægvækst* i NOTABENE, marts 2006

Helga Mohr: *Fra Stadsarkivet* i NOTABENE, august 2006

Helga Mohr: *Dagpleje i 40 år* i NOTABENE, december 2006

Jesper Morville: *Frederiksberg Bladet jubilæums avis*, december 2006

Flere af Stadsarkivets medarbejdere: Artikler til artikelserien: *Det var på Frederiksberg, Frederiksberg Bladet*, 2007

Henrik Knudsen: *Forbudt for børn* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2007

Henning Bro og Helga Mohr: *Industribyen Frederiksberg*, 2007

Henning Bro: *Bygge- og boligpolitik på Frederiksberg, 1850-1930* i *Frederiksberg gennem tiderne*, 2007

Henning Bro: *Hvor kommer vi fra* i NOTABENE, december 2007

Lars Schreiber Pedersen: *Arkæolog på afveje – Mogens B. Mackeprang* i J.T. Lauridsen (red.): *Over stregen – under besættelsen*, 2007

Lars Schreiber Pedersen: *"Sagen har den største Betydning for vort Land": H.O. Langes kamp for et dansk arkæologisk institut i Ægypten* i *Fund og Forskning* 46, 2007

Lars Schreiber Pedersen: *Anmeldelse af: Arkæologiske Ekspedition til Thjórsárdalur i 1939* i *Kuml* 2007

Jesper Morville: *Sangforeningen Ydun i 150 år*, 2007

Camilla M.B. Christensen: *Fra Marstands Mølle til Kongens Bryghus* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2007

Camilla M.B. Christensen: *De tyske flygtninge og beslaglæggelsen af de frederiksborgske skoler* i *Frederiksberg'eren*, 2, 2007

Henrik Knudsen: *A/S Phønix – Frederiksborgs Træindustri* i *Frederiksberg'eren*, 2, 2007

Marlene M. Rasmussen: *Alderdom på Frederiksberg 1891-1922* i *Frederiksberg'eren*, 2, 2007

Flere af Stadsarkivets medarbejdere: Artikler til artikelserien: *Det var på Frederiksberg, Frederiksberg Bladet*, 2008

Henning Bro: *Kvindernes kommunalvalgret fylder 100 år* i *Frederiksberg'eren*, 2, 2008

Henning Bro og Helga Mohr: Manuskript og speak: *Frederiksberg – fra middelalderby til 70'erbeton*, Den 2 Radio, 2008

Henning Bro: *Den grønne Sti – ad gamle spor gennem Frederiksberg*, 2008

Henning Bro: *De store jubilæer* i NOTABENE, juni 2008

Henning Bro: *Boligen mellem natvægterstat og velfærdsfærdsstat – bygge- og boligpolitik i København, 1850-1930*, Forlaget Multivers Academic, 2008 [Bearbejdet udgave af ovennævnte Ph.d.-afhandling]

Henning Bro: *Fra landsby til Storby. Historiens lange linjer på Frederiksberg*, 3. Udgave, 2008

Henning Bro og Helga Mohr: *Frederiksberg Kommune, 1858-2008, (Frederiksberg gennem tiderne, 2008)*

Lars Schreiber Pedersen: "Der maa nu gøres rent Bord": *Udrensningen i Frederiksberg kommune efter besættelsen* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2008

Lars Schreiber Pedersen: "Kunstdommere og Dydsdragoner": *Om opstillingen af Holger Drachmann-statuen i 1924* i *Frederiksberg'eren*, 2, 2008

Lars Schreiber Pedersen: *Konsumtionen i Fladstrand 1776-1818* i *Vendsyssel Årbog 2008*

Lars Schreiber Pedersen: "Damit die Dänen sehen, dass wir uns darum kümmern": *Ahnerbes forbindelser til Danmark 1935-1945* i *Fund og Forskning* 47, 2008

Lars Schreiber Pedersen: *Anmeldelse af: Anne Katrine Gjerløff: Fejder om fortiden* i *Kuml* 2008

Jesper Morville: *Sangforeningen Ydun* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2008

Flere af Stadsarkivets medarbejdere: Artikler til artikelserien: *Det var på Frederiksberg, Frederiksberg Bladet*, 2009

Henning Bro: *En røst fra fortiden* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2009

Henning Bro: *Forvaltning. Direktorat. Område* i NOTABENE, maj 2009

Henning Bro: *Housing: From Night Watchman State to Welfare State. Danish housing policy, 1914-1930* i *Scandinavian Journal of History*, bd. 34, nr. 1. 2009

Henning Bro: *Byhistoriekonkurrencen* i NOTABENE august 2009

Henning Bro og Helga Mohr: *Byens Huse* i *Kommuneplan 2009*, Frederiksberg Kommune, 2009

Henning Bro: *Stationen der aldrig kom* i *Frederiksberg'eren*, 2, 2009

Henning Bro: *Frederiksberg og Hovedstadsmetropolets kommunalstruktur* i *Frederiksberg gennem tiderne*, 2009

Helga Mohr [s.m. Mie Andersen]: *Kommunearkiverne – er det ikke lige meget i Danske kommuner*, nr. 34, 2009.

Helga Mohr: *Forslag til den nye offentlighedslov er en illusion* i *Information*, 29.12.2009

Helga Mohr: *Vær med til at skrive Frederiksbergs historie* i *Bytrafik*, februar 2009

Lars Schreiber Pedersen: *Læge uden grænser: KZ-lægen Sigmund Raschers forbindelser til Danmark under besættelsen* i *Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 4, 2009

Lars Schreiber Pedersen: *Alsangsstævnerne på Frederiksberg 1940-1941* i *Frederiksberg gennem tiderne* 2009

Lars Schreiber Pedersen [s.m. Erik S. Christensen]: "En ubetydelig by, med nogen skibsfart": *Fladstrand under Englandskrigen 1807-1814* i *Nordjylland under Englandskrigen 1807-1814*, 2009

Lars Schreiber Pedersen: *Anmeldelse af: Henrik Gjøde Nielsen (red.): Fra Reformation til Enevælde – Renæssancen i Nordjylland 1536-1660 – Nordjyske Renæssancestudier i Fortid og Nutid*, 4, 2009

Lars Lauritzen: *Poliklinikken på Frederiksberg* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2009

Flere af Stadsarkivets medarbejdere: Artikler til artikelserien: *Det var på Frederiksberg*,

Frederiksberg Bladet, 2010

Henning Bro: *100 % genbrug allerede i 1903* i NOTABENE, januar 2010

Henning Bro: *Frederiksbergs telefonkiosker* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2010

Henning Bro: *Frederiksbergs kommunale bestyrelser* i NOTABENE, april 2010

Henning Bro: *Fortid og Fremtid. Lokalhistorie* i *Historisk Tidsskrift*, bind., 109, hæfte 2, 2010

Henning Bro: *Frederiksberg og Hovedstadsmetropolets nærbaner* i *Frederiksberg gennem tiderne*, 2010

Henning Bro: *Kolonihaver på Frederiksberg* i *Frederiksberg gennem tiderne*, 2010

Henning Bro: *Pølsevogne på Frederiksberg – en lille sag, men alligevel* i *Frederiksberg'eren*, 2, 2010

Henning Bro: *Kollektivhuse – Hovedstaden på forkant* i *Kulturstudier*, 2010

Henning Bro: *From Village to Big City. The History of Frederiksberg*, 2010

Henning Bro: *Manuskript og speak til: Frederiksbergs Historie, I-VI*, TV-udsendelser, *Frederiksberg Lokal TV*, 2010

Henning Bro: *Fra landsby til Storby. Historiens lange linjer på Frederiksberg*, 4. Udgave, 2010

Helga Mohr: *Arkiverede brandmænd og dyreprofessorer* i *By & Kultur Frederiksberg*, nov-dec 2010

Lars Schreiber Pedersen: *Danske læger under hagekorset: Lægerne fra Usserød Sygehus* i *Bibliotek for Læger*, 4, 2010

Lars Schreiber Pedersen: *Da den nationale bølge ramte Frederikshavn 1940-1941* i *Vendssyssel Årbog 2010*

Lars Schreiber Pedersen: *Monumentet der aldrig kom* i *Frederiksberg'eren*, 1, 2010

Lars Schreiber Pedersen: *Hvor små kan arkivalier være* i *Siden Saxo* nr.3, 2010

Fleere af Stadsarkivets medarbejdere: *Artikler til artikelserien: Det var på Frederiksberg*, *Frederiksberg Bladet*, 2011

Henning Bro m.fl. (red): *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Fra Hovedstad til hovedstadsmetropol – tiden før 1945* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Hovedstadsmetropolens kommunalstruktur* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Hovedstadsmetropolens regionalopgaver før 1973* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Hovedstadsmetropolens forvandling – tiden efter 1945* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Nordegnens forstæder* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Naturforstæderne* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Nordvestegnens forstæder* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Ud ad Frederikssundfingeren* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Vestegnens forstæder* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *Køge Bugt-området forstæder* i *Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdets Kulturhistoriske Arkiver, 2011

Henning Bro: *De sydlige og vestlige oplande i Hovedstadsmetropolen efter 1945*, Hovedstadsområdet Kulturstadsarkiver, 2011

Henning Bro: Frederiksberg: Én by - ét postdistrikt i Frederiksberg gennem tiderne, 2011

Henning Bro: Kollektivhuset på Forchhammersvej i Frederiksberg gennem tiderne, 2011

Henning Bro: Der må være en grænse i Frederiksberg'eren, 1, 2011

Henning Bro: Frederiksberg 100.000 i Frederiksberg'eren, 2, 2011

Henning Bro: *De magiske 100.000 på Frederiksberg*, 2011, www.frederiksberg.dk/stadsarkiv

Lars Schreiber Pedersen: *Den franske Skole i By & Kultur Frederiksberg*, mar-apr 2011

Lars Schreiber Pedersen: *Den franske Skole i By & Kultur Frederiksberg*, mar-apr 2011

Lars Schreiber Pedersen: *Nationalsocialisten Herbert Jankuhn i Fornvännens: Journal of Swedish Antiquarian Research*, 106, 3, 2011

Lars Schreiber Pedersen: Det kommunale vagtværn på Frederiksberg 1944-1945 i *Frederiksberg gennem tiderne* 2011

Lars Schreiber Pedersen: *Folkesundheden og Danmark: Om en lille pjece i Det Kongelige Biblioteks samlinger i Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 4, 2011

Lars Schreiber Pedersen: *Sprængningen af vandtårnet i Søndermarken i Frederiksberg'eren*, 1, 2011

Lars Schreiber Pedersen: *Frederiksberg Stadsarkiv filmkanal på nettet runder milepæl i Nordisk Arkivnyt*, nr. 3, 2011

Lars Schreiber Pedersen: *Anmeldelse af: Wolf-Dieter Tempel: Am Rande der Archäologie: Begegnungen und Erlebnisse i Kuml* 2011

Lars Schreiber Pedersen: *Anmeldelse af: Birthe Helledie: Fra jernkors til trækors: Aage Th. Mariegaard – en dreng i nazihænder i Kulturstudier*, 1, 2011

Flere af Stadsarkivets medarbejdere: Artikler til artikelserien: *Det var på Frederiksberg, Frederiksberg Bladet*, 2012

Henning Bro: *Frederiksberg i 1950'erne*, (*Frederiksberg gennem tiderne*, 2012)

Henning Bro: *Dan Link på Frederiksberg i Frederiksberg'eren*, 1, 2012

Henning Bro: *Moderne kollektivhuse på Frederiksberg i Frederiksberg'eren*, 2, 2012

Henning Bro: *Byens historie under ét tag i Frederiksberg'eren*, 2, 2012

Helga Mohr: *Sværmeriske Sankt Hans i By & Kultur Frederiksberg*, juni-juli 2012

Lars Schreiber Pedersen: *I den kommunale administrations barndom i Siden Saxo*, nr. 4, 2012

Lars Schreiber Pedersen: *Det kommunale vagtværn i Frederikshavn 1944-1945 i Vendsyssel Årbog* 2012

Tea Dahl Christensen: *Breaking News i 50'erne i By & Kultur Frederiksberg*, sept-okt 2012

Lars Schreiber Pedersen: *Filosofi i krigens tjeneste: Aktion Ritterbusch og Danmark. I Magasin fra Det Kongelige Bibliotek*, 1, 2013, s. 23-32.

Bogens forfatter:

Henning Bro f. 1953. Stadsarkivar, ph.d. og cand. mag. Stadsarkivar ved Frederiksberg Stadsarkiv 1995-. Tidligere lektor ved Nykøbing Katedralskole 1983-85 og 1988-1995 samt arkivar i Rigsarkivet og Grønlands Landsarkiv 1985-88.

